

Tornem el
2 de setembre

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 505 del 22/7 al 1/9 de 2020 2,5 €

Pasteres a les Illes, del desencant a l'odissea

Centenars de joves d'Algèria proven d'arribar a les costes
de les Pitiüses i les Balears cada any, en una primera etapa de
la seva ruta migratòria cap al centre d'Europa

pàg. 4-11

Suplement 'Indígenes
de les dues ribes'

Vuit pàgines d'informació sobre
les lluites pel territori a Hondures,
Guatemala i el País Valencià

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel.: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Jesús Rodríguez
Miralls
Gemma Garcia | miralls@directa.cat
Cruïlla
Laia Mas i Guille Larios | cruïlla@directa.cat
Impressions
Laia Alsina, Ekaitz Garate i Albert Alexandre | impressions@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Clara Macau i Elena G. Ruiz | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
L'espina
Carlos Villafranca | espina@directa.cat
Fotografia
Víctor Serri | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Roser Pineda i Esther Aguilà | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Èlia Olivan | correccio@directa.cat
Edició
Jesús Rodríguez | edicio@directa.cat
Disseny gràfic i compaginació
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Sònia Calvó i Marta Pérez | audiovisuals@directa.cat
Administració i subscripcions
Ester Mora | administracio@directa.cat
Difusió
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Publicitat i distribució
Paula Rodríguez | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Osona ('El Setembre'), Lluçanès ('La Rella'), Maresme, el Camp, Terres de Ponent, Castelló, València, les Illes i Catalunya Nord.
El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: SEBASTIÀ CABOT

SUMARI

A FONS

4-11

Les pasteres de les Illes
Entre Algèria i les Illes existeix una ruta migratòria històrica que s'ha reforçat en els últims anys. La majoria són joves i s'han donat a conèixer a les xarxes socials amb la paraula *harraga*, que significa cremar-ho tot. Un reportatge d'Aina Cassanyes, Miquel Noguerol i Tomeu Mesquida, amb il·lustracions de Sebastià Cabot.

MIRALLS

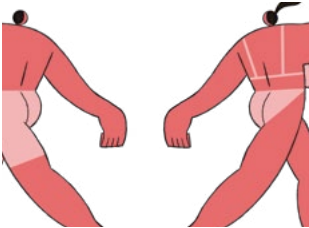
12-15

Entrevista a Laia Muñoz i Baharu Dembaga
Formen part de la Comunitat Negra Africana i Afrodescendent a Espanya, una plataforma que ha mobilitzat l'activisme negre i afrodescendent. Preguntes de Gemma Garcia i fotografies de Sira Esclasans.

IMPRESSIONS

16-18

Nudisme i espais restringits
Opinions de Joan de Lomas i Segimon Rovira Comas, del Club Català de Naturisme. Il·lustració de Sandra Freijo.

Reivindiquem-les aquí també
Text de Berta Pons Amiel i David Agustí Sabatés i dibuix d'undesgraciatsqualsevol.

CRUÏLLA

19-21

Entre onades de sororitat
Les dones de la mar són moltes i diverses. No sempre conegudes, menys encara reconegudes. Elles tenen més clar que ningú què volen i com ho volen, i ho reivindiquen des de l'autoorganització. Un reportatge de Yesmina Mascarell.

RODA EL MÓN

22-26

Bòsnia, un país esquinçat
L'Estat confederal sorgit dels acords de Dayton viu en una *pau freda*. Per Ricard González.

La història d'una poma
Un article de Sara Manisera sobre el treball migrant a l'agricultura italiana.

EXPRESSIONS

27-31

Les dones es dibuixen
Una nova generació d'artistes visuals marroquines, nascuda entre els anys 90 i 2000, il·lustra la realitat de les dones nord-africanes i la dona a conèixer via xarxes socials. Un reportatge de Clara Macau.

'Un passet més enllà hi ha l'abisme'
El relat d'Irene Colell Matamala, il·lustrat per Alba Domingo.

INDIRECTA

32

Entrevista a Kate Brown
Àlex Romaguera conversa amb l'experta en ciència i tecnologia sobre l'accident nuclear de Txernòbil. La periodista ha pogut desmuntar les falsedats que les autoritats van difondre arran de la catàstrofe. Foto d'Annette Hornischer.

Més que mil paraules

ALMA BATALLA @almabatala.foto | El col·lectiu feminista de la Plana Dones en Lluïta va realitzar una acció a la platja de la Renegà amb els lemes 'Defenseu el territori. Defenseu la Renegà' i 'Poseu els cossos al centre'. Es van sumar, així, a la mobilització de desenes d'entitats contra el projecte d'urbanització d'un dels pocs paratges verges del litoral de Castelló.

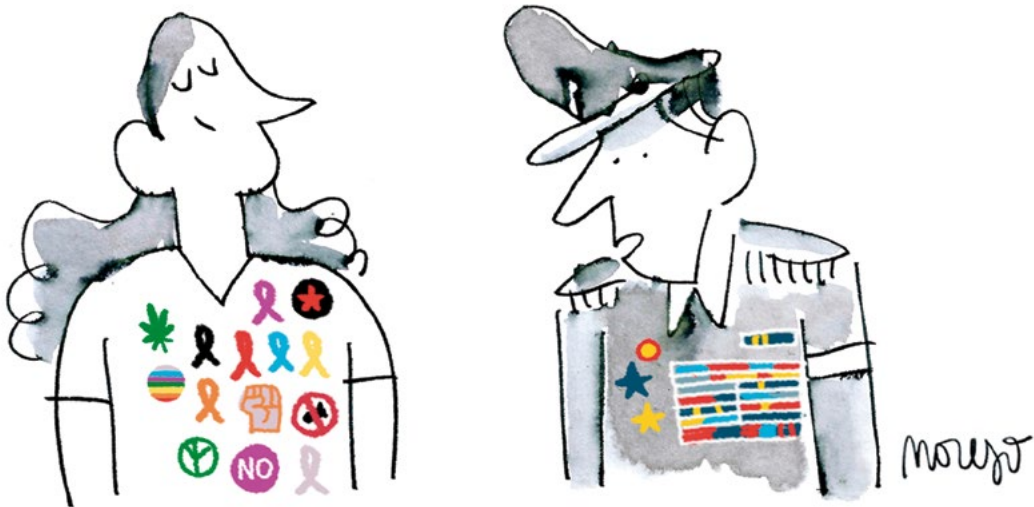
Comunitat Directacoop

Tornem el 24 d'agost

Redacció Directa | @La_Directa

El web de la DIRECTA no s'actualitzarà des del dilluns 3 fins al diumenge 23 d'agost. Durant aquestes tres setmanes compartirem a les xarxes socials una selecció de continguts publicats durant el curs 2019-2020. Per Facebook i Twitter es llançaran articles, entrevistes i reportatges de les set seccions de l'edició en format paper, així com les peces més destacades publicades a la versió digital, incloent-hi columnes, il·lustracions, fotogaleries i audiovisuals. L'últim exemplar imprès de la temporada serà el número 505, amb data de 22 de juliol, i tornarem a la rotativa, les bústies i els punts de venda -després d'unes merescudes vacances- el 2 de setembre. Ja estem treballant en els continguts. Amb aquell número de l'edició del paper hi trobareu encartat el suplement "L'Improcedent", que elaborem conjuntament amb el Col·lectiu Ronda. Aprofitem per animar-vos a fer suplement informatius

L'espina

amb nosaltres, una possibilitat oberta a entitats, col·lectius, cooperatives o plataformes que vulguin reforçar sinergies i donar a conèixer les seves propostes entre la nostra base social de subscriptores.

Us recordem que arrencarem el nou curs amb l'assemblea general de la

cooperativa Directa SCCL, de la qual us podeu fer socis i sòcies, que se celebrarà el 16 de setembre a quarts de set de la tarda a la seu de La Comunal (Sants, Barcelona), on tenim la nostra nova redacció. I pocs dies més tard, el divendres 25 i dissabte 26 de setembre, celebrem a la sala polivalent de

La Comunal la primera edició de l'Escola Directa en l'àmbit audiovisual. Us hi podeu inscriure a través d'un enllaç que trobareu a la botiga en línia del nostre web. El preu és de 30 euros, 25 per a persones subscrites i gratuït per a col·laboradores i sòcies de la cooperativa.

LES PASTERES D'ALGÈRIA, ESPERANÇA I TRAGÈDIA A LES ILLES

La ruta migratòria balear creix des de 2017 amb l'arribada de centenars de joves provinents de la costa algeriana i una llarga llista de desaparicions a bord de barques possiblement naufragades

Aina Cassanyes | @La_Directa
Miquel Noguerol | @MiquelNogherol
Tomeu Mesquida | @thunderbir

Existeix una ruta migratòria estable entre Algèria i les Illes. D'ençà del 2017, s'ha popularitzat: les xifres d'arribades d'aquests darrers anys tripliquen les dels quinze anys anteriors junts. Però les Illes no són la destinació final; ni tan sols són una porta real d'entrada a Europa. Són, com a molt, el punt més proper o l'opció més ràpida; la que requereix menys combustible, hores de trajecte i, per tant, redueix els riscos. Així i tot, no tots sobreviuen. En els darrers sis mesos han desaparegut almenys 88 persones i només s'ha trobat el cadàver de tres. Les pasteres que utilitzen són barques petites de pescadors comprades entre tots els integrants. Si aconseguixen arribar sense ser interceptats, el viatge només acaba de començar: queda sortir de les Illes sense papers i dirigir-se a l'Estat francès, Bèlgica o Alemanya, països on hi ha comunitats algerianes més fortes.

La immensa majoria dels migrants que s'embarquen en aquesta ruta són algerians, homes d'entre setze i trenta anys. Són joves, com la majoria de la població del país tan proper i desconegut, tot i ser un aliat econòmic de rellevància per l'Estat espanyol. Molts comparteixen la sensació d'estar "morts en vida". El país no ofereix possibilitats laborals i, tot i les revoltes recents, no esperen canvis polítics significatius de manera immediata.

El que veuen a les xarxes socials acaba sent decisiu. Aquells que partiren abans i completaren el projecte migratori engreixen una llegenda d'èxit personal, un miratge que idealitza el trajecte que, en algunes ocasions -més de les que pareix-, pot posar fi a la seva vida. Pesa més partir que cap conseqüència, fins al punt que alguns ho intenten en repetides ocasions després de ser reclosos en un centre d'internament d'estrangers i posteriorment deportats.

"Quan veus que al teu país no tens futur, no penses a quedar-t'hi. Has de marxar!", diu Ahmed, un algerià de vint anys que resideix a Eivissa des de fa tres anys. "Viure per menjar, dormir i res més. No hi ha futur. No es pot viatjar, no veuràs res més en la vida, el teu cap està tancat", diu. A finals de setembre de 2017 va partir des de Boumerdès, una població costanera ubicada a l'est de la capital d'Algèria, a bord d'una pastera amb altres joves de la localitat. "Anàvem cap a Alacant, però després de deu hores de viatge va començar a fer molt mala mar. Moltes onades, la mar es feia gran. Ho vaig passar molt malament, amb molta por. Pensava que ens moriríem. No li desitjo aquest viatge a ningú". Eren unes tretze persones a l'embarcació, explica, comptant els dos conductors. "Quan la mar es comença a fer gran, canviem el rumb cap a un lloc més proper. El primer que pensem és Palma, però en mirar el mapa veiem que estem lluny". Ahmed encara recorda la seva travessia pel

/ SEBASTIÀ CABOT
@sebastia_cabot

Aquells que partiren
abans i completaren
el projecte migratori
engreixen una
llegenda d'èxit
personal, un miratge

“Si ens vestim bé,
ningú no distingirà
qui és turista i qui
ve d’una pastera”,
diu Ahmed, algerià
de vint anys

Mediterrani amb tot detall. “Estam lluny de Palma, estam lluny d’Alacant i massa lluny d’Algèria per tornar-hi. El més proper és Eivissa. I posem rumb cap allà tot i que encara estam a 89 quilòmetres d’arribar-hi”. La mala mar els impedeix arribar allà on es dirigien, i on finalment aconseguixen arribar és a Formentera.

Escapar d’una illa equivocada

Arriben cap a les quatre de la matinada pensant que són a Eivissa. Cap control els detecta. En el moment de tocar terra, surten corrent de la barca i es dispersen per no ser localitzats. Una de les primeres coses que fan és canviar-se de roba. “A l’estiu hi ha molts turistes, van amb màniga curta, amb roba de mudar. Si ens vestim bé, ningú no distingirà qui és turista i qui ve d’una pastera”. Amb aquestes paraules, Ahmed explica una de les pràctiques més comunes dels migrants algerians quan desembarquen a les Illes: “La gent es vesteix bé perquè la policia no els reconegui”. Ell i un amic seu caminen per la carretera principal de Formentera amb la idea d’allunyar-se del punt d’arribada de l’embarcació i evitar ser detinguts. Van fins al port de Formentera. Allà, un ciutadà marroquí els explica que no es troben a Eivissa i que han d’agafar el vaixell per arribar a l’altra Illa. La seva destinació era la península i han acabat a l’illa més petita de l’arxipèlag. Agafen el vaixell, que en trenta minuts els porta fins a Eivissa, però en el moment de baixar la policia els deté.

L’amic d’Ahmed és major d’edat. A ell el portaran a un CIE, a Barcelona, on s’estarà quaranta dies i després serà retornat a Algèria. De la resta de companys de viatge en detenen vuit. Segons explica, “els altres se’ls escapen. Segueixen dormint a Formentera durant una setmana. Cadascú ho fa com pot: alguns dormen als boscos, altres a les platges i alguns troben gent que els ajuda. S’hi estan una setmana, perquè al cap de tres dies la policia ja no cerca més i dona la xifra dels que han detingut. És qüestió de sort”.

En el moment de l’arribada, el nostre protagonista és menor d’edat i el traslladen al centre d’acollida per a menors Pare Morey, a Eivissa. Actualment treballa ocasionalment de jardiner, sense contracte, i estudia per ser perruquer. Viu en un pis de protecció oficial que comparteix amb Said, un altre algerià que arribà clandestinament a Formentera. Els dos es conegueren al centre d’acollida, però ja s’havien creuat alguna vegada a Boumerdès, el municipi des d’on tots dos van partir en només un mes de diferència.

Sense més opcions que la mar

Said diu que “fins fa quatre anys a Algèria la gent estava millor, però ara no pots anar pel carrer sense que et reprimeixi la policia”. Des de principis de 2019, el país es veu immers en un clima de protestes i mobilitzacions contra el règim i les polítiques de l’octogenari Abdelaziz Bouteflika. Estava en »

» el poder des de 1999 -quan acabà la guerra civil algeriana-, però l'abril del 2019 fou forçat a dimidir a causa de la pressió popular. Les eleccions del desembre passat, caracteritzades per una baixa participació i reiterades acusacions de frau, feren president Abdelmajid Tebún, qui fou primer ministre de Bouteflika. El Hirak, com s'anomena l'onada de protestes al país nord-africà -que en el món àrab significa 'moviment'-, continua actualment amb mobilitzacions cada divendres al carrer, encara amb escepticisme sobre el canvi de rumb de les polítiques del règim.

Algèria és un país on el 75% de la població és menor de trenta anys i les quotes d'atur en aquesta franja d'edat arriben fins al 30%. Mentre que l'Estat s'ha anat enriquint amb l'exportació de gas i petroli, la corrupció i la mala gestió dels recursos han fet que la població s'anés empobrint cada vegada més. Said ens explica que la seva família sempre ha estat pobra: "Malvivíem, teníem el just per comprar menjar, però poc més. Per això vaig deixar l'escola als onze anys i vaig començar a treballar". Mentre una part del país es mobilitza al carrer contra les

cació, el motor, la benzina, brúixoles, un GPS i, de vegades, salvavides. Els costos es reparteixen i d'aquí surt el preu final. "Normalment qui pilota no paga res. Aquest és l'encarregat de comprar tot el que fa falta i portar-nos fins a Europa. És algú del barri", aclareix Ahmed. Però "no són màfies, tot i que potser de vegades hi ha algú que se n'aprofita. Depèn molt de cada cas".

La tercera via entre Itàlia i Andalusia

Rubén Lago es va embarcar amb l'ONG de rescat Open Arms i va cobrir la ruta del Mediterrani central, entre Itàlia i Líbia. Ell explica que, tot i que les realitats i el flux migratori són molt diferents dels de l'arxipèlag, "abans que es consolidés la ruta del Mediterrani central també era molt comú que les travessies es realitzessin entre grups de persones que agafaven barques de pescadors i sortien pel seu compte des de la costa. A mesura que la ruta es va anar consolidant, ja van aparèixer les màfies que monopolitzaven el trajecte".

A les embarcacions s'hi poden aplegar fins a unes tretze o catorze persones; normalment no hi ha dones. Segons algunes veus expertes, les dones algerianes utilitzen altres rutes més segures per migrar. Intenten evitar situacions d'extrema vulnerabilitat, com viatjar en una barca plena de joves. La majoria dels que han arribat en pastera a les costes de l'arxipèlag balear són joves d'entre setze i trenta anys. "Els més grans acostumen a tenir responsabilitats, han de mantenir la seva família, i per això els que marxem som més joves", diu Said, que va arribar a les Pitiüses amb setze anys.

L'elecció de la ruta depèn del lloc des d'on parteixen: cap a Múrcia i Andalusia hi van els que surten des del sud del país; cap a Itàlia, els del nord; a la zona costanera més a prop d'Alger és habitual dirigir-se cap al País valencià, però l'arxipèlag balear es troba enmig. Dirigir-se a les Illes té un problema afegit, ja que des d'allà s'ha de provar d'agafar un vaixell -sense tenir documentació- cap a València o Barcelona. Alguns també acaben a les Illes desviats per mala mar, per falta de benzina o per desorientació. No són professionals de la navegació. Aquests joves expliquen, entre rialles, anècdotes en què algun conductor es queda ador-

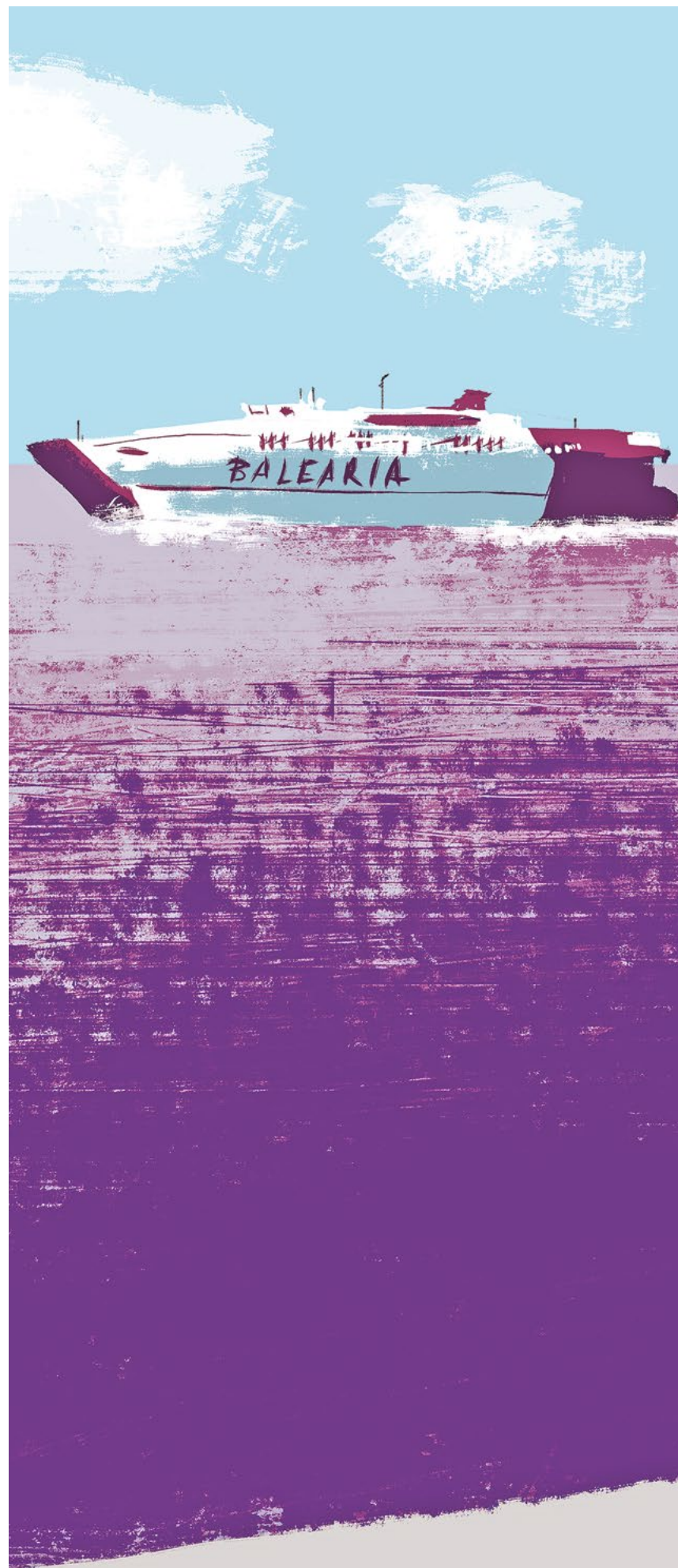
mit i la pastera es passa hores fent voltes en cercle. Si és possible, solen prioritzar l'arribada a la península. Des d'allà és molt més fàcil desplaçar-se a altres llocs, com l'Estat francès,

Malgrat que el país s'ha enriquit amb el gas i el petroli, la corrupció i la mala gestió han fet que la població s'empobris

A les embarcacions s'hi poden aplegar fins a unes tretze o catorze persones; normalment no hi ha dones

polítiques estatals, molts joves no veuen més opció que provar sort i embarcar-se en una pastera per arribar a Europa. "Jo vaig intentar marxar quatre o cinc vegades", continua, "però en el moment de pujar a la pastera sempre hi havia alguna cosa que m'ho impedia. La meua mare està malalta del cor i ens va molt just comprar-li la medicació. Amb el que guanyem allà no podem fer res per ella. La darrera vegada que vaig pujar a la pastera ja no hi havia marxa enrere", afegeix.

La impossibilitat d'aconseguir un visat per viatjar a Europa fa que els riscos i els costos d'embarcar-se en una pastera es contemplin com la possibilitat més viable per arribar a l'altre continent. "Un sap que pot morir, però és que aquí [a Algèria] ja estàs mort en vida", diu Ahmed, i detalla com s'organitzen: "Una vegada saps que vols partir, cerques un grup de gent per fer-ho". Normalment aquesta recerca es fa als pobles costaners, amb tradició pesquera, on hi ha joves que saben manar les embarcacions. "Tu fas córrer la veu i cerques gent que també estigui disposada a fer aquest viatge, però en secret, discretament. Això no ho trobaràs a Facebook". Paguen al voltant de 500, 600 o 700 euros per cobrir les despeses de comprar l'embar-

Bèlgica o Alemanya; allà on puguin tenir familiars o una comunitat que els ajudi quan arribin. El trajecte fins a les Illes pot durar des d'unes 24 hores fins a unes 40, depenent de molts »

Amb la cerca de l'etiqueta #haraga es poden trobar centenars de fotografies de la ruta migratòria algeriana a Instagram o TikTok

Des de 2017 es dispara una ruta històrica

FONTS:
Elaboració pròpia i Ministeri de l'Interior espanyol

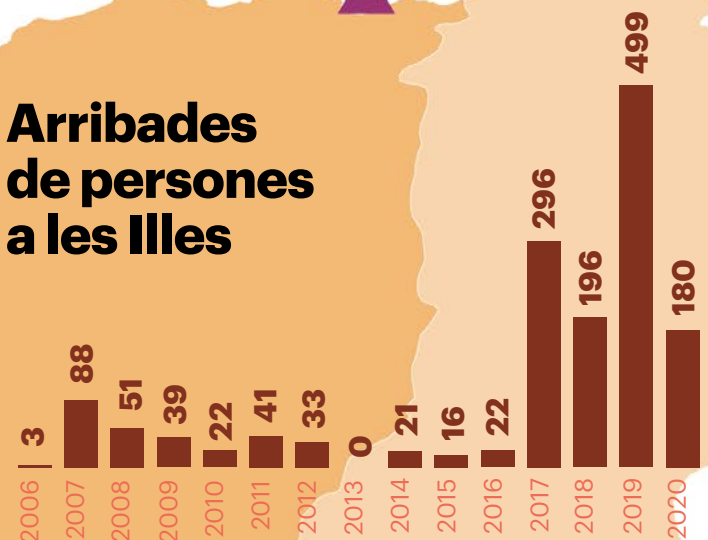
/ TOMEU MESQUIDA
@thunderbir
PAU FABREGAT
@pau_fabregat

La proximitat que hi ha entre les Illes i Algèria ha fet, al llarg de la història, que sigui l'opció migratòria més fàcil pels dos territoris. "Amb les barques que veim es tarda més o manco això, un dia i mig. Però bé, fa un temps nosaltres hi anàvem amb un llaüt", diu Armando Lobo, mariner de Portocolom. Està documentat

que al segle XIX i durant la Guerra Civil Espanyola hi hagué migració mallorquina cap a Algèria. La ruta sempre ha estat disponible per a qui la necessités. Des del 2006 fins al 2016 no es va superar mai la xifra de 90 persones anuals arribades a les Illes. De fet, l'habitual era rebre entre una i cinc embarcacions l'any. Només el 2007 es van comptabilitzar 9 arribades amb un total de 88 persones, el nombre més elevat en quinze anys. Hi ha casos curiosos: l'any 2013 no consta cap arribada. "Consta", perquè tot i els sistemes de vigilància oficial i els avisos de particulars, tenim coneixement que un nombre considerable de migrants aconseguixen arribar i passar desapercebuts. Les xifres oficials i l'hemeroteca només recullen les persones que foren detingudes. Així i tot, tenint present que les xifres mai estaran completes,

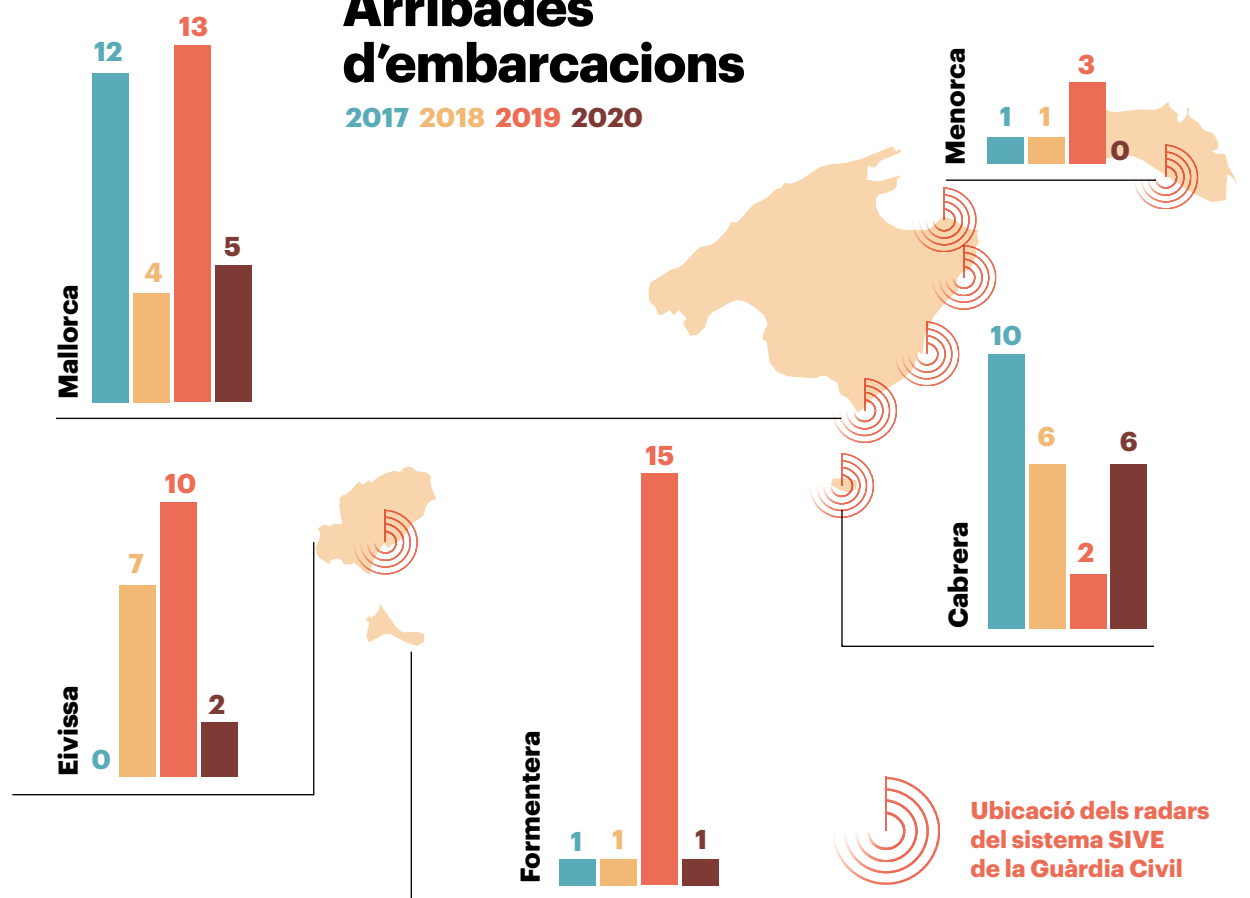
podem afirmar que l'any 2017 la ruta va popularitzar-se. Fent una comparació ràpida es veu clar: del 2006 al 2016 foren detingudes 336 persones, mentre que el 2017 gairebé s'arribava a les 300. En només quatre anys han arribat 1.171 persones, més del triple del total dels anteriors onze anys.

Arribades de persones a les Illes

Arribades d'embarcacions

2017 2018 2019 2020

Ubicació dels radars del sistema SIVE de la Guàrdia Civil

» factors. S'alimenten de fruits secs, dàtils i nutrients que els restrenyin per evitar fer les seves necessitats durant el viatge. Said explica que ell no acostuma a beure ni mai havia pres drogues, però durant el viatge molts dels tripulants havien pres una "pastilla" perquè els ajudés a superar la por. "Estàvem creuant la mar, no sabíem si viuríem o moriríem. No hi volíem pensar. I això ens desprenia de la por." Aquest jove conserva un vídeo fet des

d'un mòbil on apareixen ell i els seus companys dins la pastera cantant cançons per celebrar la gesta del viatge.

A les xarxes socials s'hi poden trobar, sota les etiquetes de *Haraga* o *Ghorba*, centenars d'imatges de joves del nord d'Àfrica creuant

el Mediterrani o expressant el seu desig de fer-ho. Fer-se *selfies*, gravar-se en vídeo durant la travessia i després difondre-ho per les xarxes és una pràctica habitual d'aquesta generació de joves migrants. El terme *El Ghorba*, en àrab, expressa el sentiment d'estar fora del seu país, l'exili. *Haraga*, més que una etiqueta, defi-

Recerca incansable dels que no surten als recomptes

Les xarxes socials, que juguen un paper fonamental en aquesta ruta, també serveixen per compartir el dol. Existeixen grups de Facebook dedicats a la denúncia de desaparicions de pasteres de les quals no se sap res més des que van sortir de les costes d'Algèria

A. C. | @La_Directa
M. N. | @MiquelNogherol
T. M. | @thunderbir

“**H**an aparegut cadàvers?” Això és el que li demanen a R. A. constantment. Ella, que prefereix no donar el seu nom complet, és una empresària d'Algèria establerta des de fa molts d'anys al País Valencià. Al febrer va començar a indagar sobre la desaparició d'un menor familiar seu que intentava arribar a Cartagena. Arran d'això, els familiars de 88 persones desaparegudes en la ruta Algèria-Balears i Algèria-País Valencià o Cartagena es van posar en contacte amb ella perquè fes algunes comprovacions i els tingués informats de qualsevol novetat.

“Aquests joves són fills, germans i marits d'altres persones que esperen cada dia una notícia”, ens explica. Es tracta de sis pasteres que salparen des de diferents punts d'Algèria entre l'octubre del 2019 i el gener d'enguany. La meitat es dirigien a les Illes i l'altre gruix a la península.

Entre els desapareguts hi ha sis menors d'edat. Un d'ells viatjava amb la seva mare, una de les tres dones desaparegudes. De les altres dues, una estava embarassada.

Només s'han trobat els cossos de tres homes, que aparegueren surant a la mar. Un d'ells fou recollit per un creuer a set milles de Formentera. Finalment fou traslladat a Palma. “Era un jove sense pares, però gràcies a una tia seva resident a Lleida

van poder retornar el cos al seu poble”, detalla l'empresària. Dels altres dos cossos, un es va poder identificar mitjançant proves d'ADN. Dies abans que es decretés l'estat d'alarma per la COVID-19, aquest viatjava amb la mateixa pastera que el jove que va trobar el creuer. Encara no s'ha pogut repatriar el cos. L'altre cos està a l'espera dels resultats de les proves d'ADN.

“Les famílies no entenen per què si apareix un cadàver no n'apareixen més. O per què del passatge d'algunes embarcacions no se n'ha trobat cap cadàver. Així no poden aturar-se mai de buscar-los”. És complicat que arribin els cadàvers d'un naufragi. “Són casos molt puntuals. En els set anys que duc aquí, només he fet dues autòpsies d'aquest tipus”, diu el doctor Borja Moreno, forense de l'Institut de Medicina Legal de Palma, i explica el perquè: “Primer, tots els cossos van al fons del mar i al cap de

deu o quinze dies suren per acció dels bacteris. Que surin depèn moltíssim del cadàver i que els animals no es mengin la panxa, que és allà on comença la descomposició i on es forma una bossa de gasos. Després, si en un temps -que pot ser d'una setmana a dos mesos- ningú no troba el cadàver, torna a enfonsar-se”. La identificació és complicada. “Els animals es mengen els genitals, la cara... Bé, totes les parts blanques. A

simple vista ni pots saber ni l'edat, ni l'ètnia ni el sexe”. Per això “a l'autòpsia feim un examen complet i recollim mostres d'ADN, per enviar-les a una base de dades de desapareguts”. Però les desaparicions de migrants del nord d'Àfrica no abunden a les bases de dades d'ADN de persones desaparegudes. En acabar l'autòpsia, el forense envia l'informe al jutjat contestant quatre preguntes: causa de la mort, etiologia, si és natural o violenta, identificació i data de la mort. Llavors, normalment “el cadàver és enterrat a la fossa comuna del cementiri de Palma”.

Des de fa uns mesos, R. A. ha comptat amb la col·laboració d'una xarxa de suport formada per diverses ONG locals i estatals. Ara preparen una denúncia al Defensor del Poble perquè intenti aclarir què ha passat amb aquestes persones i han recollit i entregat ADN de la majoria dels integrants de les embarcacions on han aparegut cadàvers. R. A. diu que “malgrat alguns petits indicis, sospites i persones que diuen haver vist alguna d'aquestes persones en centres penitenciaris, encara no s'ha pogut confirmar ni avançar en res”.

Endinsant-nos a les xarxes socials, aquests dies de mitjans d'estiu han aparegut noves denúncies de desaparicions. En aquest cas són dues embarcacions que es dirigien al sud de la península. “Continuaran venint i tendrem més desapareguts. La COVID ha aturat uns mesos les sortides, però ara només els atura la mala mar”, conclou seriosa i resignada l'algeriana arrelada al País Valencià. ●

Les famílies de 88 persones desaparegudes en la ruta Algèria-Balears i Algèria-País Valencià les cerquen des d'inicis del 2020

‘Haraga’, més que una etiqueta, defineix en el món àrab aquell que crema, el que viatja sense documents

neix en el món àrab aquell que crema, el que viatja sense documents, qui transgredeix les normes, les limitacions. *Haraga*: aquell qui crema els seus papers per emprendre una nova vida. La realitat de la migració, però, sovint es reflecteix idealitzada a les xarxes, com un miratge on es mostren les promeses d'èxit personal, felicitat, doblers i luxe, i s'ignoren les conseqüències d'una realitat que no és fàcil i que en el pitjor dels casos pot posar fi a les seves vides. “Migraré, fins i tot si el meu retorn és en una bossa negra”, resa una pu-

blicació d'un algerià de catorze anys en un grup de Facebook de la comunitat *haraga*.

Molts arriben, molts són detectats i deportats. Malgrat tot, són persistents. L'amic d'Ahmed, per exemple, després d'haver estat detingut a Eivissa, tancat al CIE de Barcelona i deportat a Algèria, provà sort novament el 2019 amb l'objectiu d'arribar a Itàlia. Després de ser deportat una altra vegada explica a Ahmed que ja no té intenció d'intentar-ho més. Està cansat. Migrar sempre es pot conjugar amb esperança, però també amb tragèdia i mort. »

» Vigilància per terra, mar i aire

Que els migrants arribats a l'arxipèlag acabin en un centre d'internament d'estrangers (CIE) o no té un punt d'atzar. Han d'esquivar moltes mirades. Les més perilloses són les del sistema de detecció controlat per la Guàrdia Civil, anomenat SIVE (Sistema Integrat de Vigilància Exterior). Una xarxa de càmeres dotades de visió nocturna i radars convencionals permeten detectar i enregistrar embarcacions a deu quilòmetres de la costa. Sobretot estan a l'aguait de possibles llanxes ràpides dedicades al narcotràfic i vigilen les zones més habituals d'arribades de pasteres. Així i tot, hi ha punts morts i l'eficiència del sistema depèn de l'operari. A més, el gran volum d'embarcacions que naveguen per les costes illenques, sobretot a l'estiu, facilita que algunes passin desapercebudes. El SIVE té desplegades diverses torres fixes i mòbils per tot el litoral de les Balears i les Pitiüses, principalment a la zona sud i sud-est.

Quan el SIVE detecta una possible pastera s'alerta Salvament Marítim i les unitats marítimes de la

Quan els radars del SIVE detecten una possible pastera, s'alerta Salvament Marítim i les unitats de la Guàrdia Civil

En algunes ocasions en què no hi ha hagut places disponibles als CIE, els migrants han quedat en llibertat

Guàrdia Civil. Si confirmen que es tracta de persones migrants, avisen la Creu Roja, en cas que sigui necessari, i es procedeix a la detenció i el trasllat a les dependències de la Policia Nacional espanyola, que és la que ostenta les competències en migració.

Però hi ha una eina de detecció més en cas de passar inadvertits als ulls del SIVE. El 31 d'agost, un pescador enregistra l'arribada d'una embarcació a cala Llonga, Eivissa. A les imatges es veu com els migrants boten de la barca, corren i s'enfilen per un penya-segat. "Un, dos, tres, quatre", compta amb veu alta i calmada el pescador, fins que arriba a "setze". D'aquests, només cinc foren detinguts el primer dia. "No és comú veure com arriben", diu Armando Lobo, mariner de tota la vida que feineja a les costes del llevant mallorquí, on arriben la majoria de les pasteres a Mallorca. "La majoria les trobam ja a l'arena, buides, o peguen per les penyes un cop abandonades", explica. Una part important de les pasteres arribades a l'arxipèlag són detectades a partir d'avisos de particulars: pescadors que les troben buides, veïnes que ja coneixen quin tipus de barca utilitzen o que els veuen caminar pels voltants de la zona d'arribada.

En els casos que només es troba l'embarcació buida, s'activa un protocol de rastreig. La policia fa batudes a les zones pròximes. Fins i tot és habitual que es mobilitzi un helicòpter per donar suport aeri. En aquestes persecucions acostumen a participar-hi diversos cossos policials.

Acusats d'una falta administrativa

L'essència turística de les Illes produeix contrastos amb aquesta realitat. De moment no s'ha documentat cap arribada a les platges més turístiques a ple dia, però l'estiu passat els migrants d'una pastera que arribà a Menorca acudiren a un hotel, que fou el primer que trobaren, per demanar ajuda per recuperar-se del trajecte. Des de l'establiment, automàticament avisaren la policia. Siguin detectats pel SIVE, per un avís d'un veí o per la trucada de l'amo d'un hotel, tots són traslladats a comissaria, on esperen, detinguts, un màxim de 72 hores, fins que són posats a disposició judicial.

Si no són menors, que queden sota custòdia del consell de cada illa, "se'ls obri un procediment de devolució, que no és el mateix que expulsió", explica Margarita Palos, advocada d'ofici que en els darrers anys ha assistit moltes de les pasteres que

Cursa d'obstacles del jove

L'Institut Mallorquí d'Afers Socials assumeix la tutela dels menors estrangers que en complir divuit anys toparan amb greus traves burocràtiques per accedir a l'educació superior.

A. C. | @La_Directa

M. N. | @MiquelNogherol

T. M. | @thunderbir

Quan els migrants són detectats per les autoritats, els que són menors d'edat són acollits als centres de protecció per a menors. Per determinar la seva edat se'ls condueix, en el moment de la detenció, a l'hospital, on se'ls realitza una radiografia al canell que indica l'edat aproximada de la persona. El consell insular de cada una de les illes és qui té les competències per gestionar els centres de protecció per a menors estrangers no acompanyats. Si el resultat de la prova determina que són menors de divuit anys, passen al centre de primera acollida de l'illa on es troben.

Des de fa tres anys, la majoria de menors estrangers no acompanyats als centres d'acollida de les Illes provenen d'Algèria. Actualment, a Mallorca, dels 46 menors dels quals es fa càrrec l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS), 25 són d'origen algerià, segons les dades que aporta la directora d'Infància i Família, Mari Ángeles Fernández. L'increment de menors no acompanyats a les Illes ha estat proporcional al nombre d'arribades

han arribat a Mallorca. La devolució es justifica per haver comès una falta administrativa lleu: "Quan l'entrada es produeix per llocs no habilitats per a aquest efecte, et retornen", diu Palos, "és com si arribes a un aeroport i no tens cap justificació de per què vens a la Unió Europea. El que passa és que per assegurar la devolució els posen a disposició del jutjat d'instrucció competent perquè acordi l'internament en un centre d'estrangers. Una vegada acordat l'internament, esperen als calabossos fins que són traslladats amb un avió a un CIE de la península", ja que a les Illes no existeix cap centre d'internament.

Margarita Palos detalla que fins al moment no ha pogut reconduir cap devolució a una demanda d'asil. "Els demanam si són demandants d'asil, per si compleixen les condicions en cas que fugin per repressió política o qualsevol altra cosa, però no diuen res. També demanam si han migrat per la seva orientació sexual, però en aquest cas tots són molt machitos i tots ho neguen tot d'una", afegeix.

Per als majors d'edat queda una darrera opció per poder seguir el projecte migratori, tot i ser interceptats per la policia. En algunes ocasions en què no hi ha hagut places disponibles als CIE,

ent nouvingut

s no acompanyats que arriben a les Illes, aconseguir treball i habitatge

El centre de primera acollida Norai (Palma) atén joves d'entre setze i gairebé divuit anys

els migrants han quedat en llibertat, mantenint el procés administratiu de devolució. Ara, arran de la pandèmia, que va motivar el tancament dels CIE, aquesta possibilitat remota s'ha convertit en norma. Tots els migrants arribats a les Illes durant l'estat d'alarma, i fins a mitjans de juliol, han estat posats en llibertat després d'haver-los realitzat una prova PCR. En cas que algun estigués contagiado, la resta de passatge de l'embarcació seria posat en quarantena durant deu dies. Si tots donen negatiu després d'haver estat les 72 hores a comissaria i haver passat a disposició judicial, queden en mans de la Creu Roja. “En aquests casos, tenim una relació de col·laboració estreta amb la Policia Nacional d'aquí”, explica Dolça Feliu, directora d'Inclusió Social de la Creu Roja de Balears.

Tan bon punt es preveu que quedaran en llibertat, es preparen per oferir-los participar del sistema d'acollida humanitària. Es tracta d'un projecte finançat pel Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions espanyol “que posa a disposició centres on donar cobertura

de necessitats bàsiques tant pel que fa a la manutenció com a l'assistència social”. A les Illes no hi ha cap centre d'aquest tipus i han de traslladar-los a la península. Però això fins i tot pot ser un al·licient: “Quasi tots accepten, perquè és ver que les Balears -i fins i tot l'Estat espanyol- són un lloc de trànsit”. Aquests centres estan pensats “perquè no hi passin més de tres mesos”, són voluntaris i poden donar-se de baixa en qualsevol moment. De fet, “alguns només hi estan el temps necessari per recuperar-se del seu viatge migratori i continuar cap a països on tenen xarxes prèvies”. Durant aquests mesos, a banda de cobrir les necessitats bàsiques, “es focalitza molt en l'aprenentatge de l'idioma i el coneixement d'eines bàsiques perquè puguin desenvolupar-se a la societat on han arribat”, conclou la directora. Passat aquest temps, amb una ordre de devolució a les espatlles, en perdem la pista. Es fa difícil generalitzar. Hi ha tantes possibilitats com persones. ●

en pastera. A Mallorca, les competències de protecció del menor les té l'IMAS, qui assumeix la tutela dels nouvinguts en el moment que són detectats com a menors. Aquests passen directament al centre de primera acollida Norai, un centre concertat dedicat a la seva atenció.

“La majoria dels que arriben són joves d'entre setze anys i mig i gairebé divuit. Moltes vegades no saben que es troben a Mallorca”, explica Fernández. En el centre de primera acollida, de règim residencial, s'hi poden estar un màxim de sis mesos, acompanyats d'educadores socials, mediadores interculturals i psicòlogues, de manera que se'ls realitza un pla d'avaluació individual.

El principal repte de l'IMAS, detalla la directora, és aconseguir el permís de residència, per la qual cosa disposen d'un termini legal de nou mesos, i aquest, depenent de l'edat del

menor, pot ser molt just. “A mesura que els joves ens agafen confiança i veuen que els volem ajudar, ells mateixos ens faciliten les coses”, explica. “Si ens aporten un passaport o un document d'identitat, és molt més àgil aconseguir els permisos, i els nouvinguts, en un primer moment, per por, poden tendir a amagar aquests documents”, continua.

Alguns menors s'adapten als centres d'acollida i n'aprofiten els recursos, però d'altres segueixen la ruta cap al centre d'Europa

Alguns dels menors s'adapten als centres d'acollida i n'aprofiten els recursos, però molts altres tenen molt clara la seva destinació i segueixen la seva ruta fins a altres llocs d'Europa, on tenen familiars o amigats que els puguin ajudar. Des de l'IMAS han impulsat una comissió de treball, en la qual participen altres entitats com Amés (l'empresa propietària de Norai), el GREC (Grup d'Educadors de Carrer), Unicef o Càritas, amb la finalitat de millorar el servei d'acollida.

L'IMAS treballa amb diferents entitats socials que faciliten la inclusió dels nouvinguts, entre elles el GREC, que realitza un programa d'acompanyament per facilitar la formació i l'accés a l'habitatge d'aquests menors.

“Nosaltres, en l'acompanyament o en l'habitatge, supervisam els projectes educatius, el que aquests al·lots volen dur a terme. Els acompanyam en la mesura que podam”, explica Guillem Bujosa, que és educador del GREC. “Quan surten dels centres de protecció, als divuit anys, amb les mesures que la llei ens permet, els donam un cop de mà per trobar feina, per accedir a un habitatge o per formar-se, tinguin o no tinguin la documentació i el permís de feina regulats -tot i que són pocs els que surten amb permís de feina”, afegeix. Amet Ndiaye, un mediador del GREC, explica, però, que un dels problemes que tenen aquests menors “és que quan compleixen la majoria d'edat tenen un permís de residència, però no per treballar, i això és un regal enverinat que els dificulta molt les coses i els obliga a sobreviure de la manera que puguin”. ●

Laia Muñoz i Baharu Dembaga,

membres de CNAAE

“El racisme condemna a una vida plena de dificultats les persones negres i migrants”

Text: Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega
Fotografia: Sira Esclasans | @siraesca

Baharu Dembaga no va poder arribar a la redacció de la DIRECTA el dia acordat. Sortia de l'estació de Sants de Barcelona quan els Mossos d'Esquadra el van aturar i el van dur a la comissaria per identificar-lo. Després de demanar explicacions insistentment, van dir-li que el seu perfil coincidia amb el d'un delinqüent, negre. No és ni de bon tros la primera vegada que l'atura la policia. Així doncs, aquesta entrevista està travessada per una situació que viuen molts Dembaga pel seu color de pell. Hem conversat amb ell i amb Laia Muñoz, que formen part de la Comunitat Negra Africana i Afrodescendent a Espanya (CNAAE), la plataforma que, arran de l'assassinat de George Floyd als Estats Units, ha mobilitzat l'activisme negre i afrodescendent. La CNAAE ha posat genolls al terra i punys en l'aire a places i carrers d'arreu.

La brutalitat policial contra la comunitat afrodescendent als Estats Units no és nova, ni de bon tros. Per què creieu que ha sacsejat tant -i globalment- l'assassinat de George Floyd?

Laia Muñoz: Nosaltres diem que, efectivament, no es tracta d'un fet puntual i, alhora, volem centrar-nos en les problemàtiques que hi ha aquí, on l'abús policial també existeix. Els companys del top manta són els primers que reben l'impacte de la violència policial. El 2018, un grup d'experts de les Nacions Unides va incloure en un informe sobre la situació del racisme a casa nostra que una persona negra té 42 vegades més possibilitats que l'aturi la policia que una persona blanca. Fins i tot el cap dels Mossos d'Esquadra, Eduard Sallent, va reconèixer que hi ha un biaix racial en el camp de les identifications. El cas de George Floyd ha fet aflorar moltes casuístiques, però el problema és que, si no hi ha una càmera, són situacions que no es visibilitzen i són complicades de demostrar. Res és nou.

Baharu Dembaga: La mort de George Floyd pot marcar un abans i un després, igual que ho va fer, als anys noranta, la pallissa que la policia va donar a Rodney King a Los Angeles. Però el “després” ha de ser un “ja n'hi ha prou”. No portàvem ni quatre mesos d'any i sobre la taula hi havia la mort de Floyd però també la de Breona Taylor, assassinada a trets a Michigan. Hi ha molta impunitat i una mostra és l'actitud del president Trump -si es pot considerar com a tal-, que titlla els antifeixistes de terroristes. Sempre recordo que, en desplegar l'acrònim del concepte *thug life*, que la gent entén com “la vida de *matón*”, llegim: “The hate you give little infants fucks everybody”. És a dir: si un

sistema mostra i dona odi als més petits, aquest odi, quan creixin, se't girarà en contra. És el que s'està visibilitzant als Estats Units i arreu.

Sovint l'alarmisme mediàtic només aflora quan hi ha un fet de violència directa i es parla poc de totes les altres violències?

L.M.: La violència directa, a més, no és un fet anecdòtic, sinó que està emparada per una estructura, per unes lleis. És a dir, el racisme és un sistema que condemna a una vida plena de dificultats les persones negres i migrants, començant per la llei d'estrangeria racista vigent. Moltes persones són nascudes a Espanya i no tenen ni la nacionalitat; moltes no poden regularitzar la seva situació, no poden accedir a un habitatge, no tenen permís de residència ni de treball, no poden empadronar-se ni poden accedir a la sanitat. Aleshores s'han de buscar la vida com poden. Ara s'ha visualitzat la situació dels temporers a Lleida, que és la de cada any, que es troben en condicions molt dolentes, sense sostre, tot i que desenvolupen feines essencials, de primera necessitat. Però, a més, cal insistir en la idea que també hi ha altres violències, com les morts al Mediterrani i a la frontera sud d'Espanya, amb les quals la gent no està sensibilitzada.

Com que és estructural, patiu situacions discriminatòries en el vostre dia a dia. Què són els racismes quotidians?

B.D.: Es parla molt dels Estats Units, que està lluny, però el racisme quotidià el veiem aquí i en el dia a dia, com dèiem, amb la llei d'estrangeria, a les fronteres, a les escoles, als clubs esportius... No cal marxar gaire lluny.

L.M.: El racisme quotidià és que t'aturin o no et permetin entrar en una discoteca pel color de pell; que tinguis dificultats per accedir a un habitatge, a una feina o per participar en la vida pública i política. Et deixa fora. Les persones que no són negres no s'imaginen que això està succeint o pensen que és una qüestió puntual. Alhora, en els llibres escolars, la història de l'Àfrica no s'explica, la de l'esclavatge tampoc, està invisibilitzada. La societat situa la persona blanca com el model a seguir i tot el que ve de l'Àfrica està amagat i en condicions d'inferioritat. Predomina la cultura de l'home blanc, que a més és caritatiu i fa donacions al *tercer món*, quan a l'Àfrica hi ha molta riquesa, també cultural.

B.D.: Jo he treballat amb adolescents i molts, al principi, em deien *nigger*. És veritat que molts cantants dels Estats Units negres l'han acabat utilitzant, però també cal conèixer-ne el rerefons: es tracta d'un concepte despectiu que se li donava als esclaus als Estats Units, però que amb el pas dels anys s'ha anat reinventant.

Si estirem el fil de les vulneracions, però, sempre acabem arribant a la llei d'estrangeria?

B.D.: La llei d'estrangeria s'hauria de derogar perquè condemna a viure en la misèria i la clandestinitat i aboca a buscar-te la vida d'una manera que tampoc s'accepta. Alhora, inclosos dins la llei, hi ha els CIE, que són presons per a migrants, i haurien de desaparèixer.

L.M.: Durant la COVID-19, l'Ajuntament de Barcelona va donar l'opció d'empadronar-te de forma telemàtica, però moltes persones no tenen un DNI [cal un DNI per poder accedir a l'Oficina Virtual del consistori] i no es poden empadronar telemàticament, se'ls tanca aquesta possibilitat. Jo no he viscut un procés migratori i tinc un DNI i, per tant, no he hagut de patir totes les discriminacions

“ ”

Una persona negra té 42 vegades més possibilitats que l'aturi la policia pel carrer que una persona blanca

La societat situa la persona blanca com el model a seguir i tot el que ve de l'Àfrica està amagat i en inferioritat

associades, però per a molta gent aconseguir la documentació és la principal preocupació. Hi ha dones migrades que no van a serveis socials perquè tenen por dels criteris, pels fills. Hi ha una llei d'estrangeria que deixa al marge molta població, que tampoc podrà votar. Per això hi ha iniciatives com la campanya #TeCedoMiVoto.

B.D.: Crec que hi ha responsabilitats més enllà de la llei, i són els discursos en la societat i entre la classe política. Si diuen que treballen per a tota la població, que deixin de fer-ho només per a un tipus de població. Els discursos van dirigits a la gent blanca. Després, hi ha molta ignorància i simplificació que deriven en relats com “tots els menors migrants són delinqüents” o “tots els musulmans, terroristes”. Són discursos que recorden com Hitler va agafar la classe obrera alemanya i la va convèncer que tots els mals eren culpa dels jueus.

Heu sentit qüestionada la vostra identitat pel vostre color de pell?

B.D.: Potser quan tens vuit anys no te n'adones, però passen els anys i sents que no et miren igual ni a l'escola. Els meus pares van migrar de Gàmbia i jo i els meus germans vam néixer a Olot, però amb vuit anys vam anar a viure a Montornès del Vallès. El primer dia d'escola, la cap d'estudis i la directora ens preguntaven en castellà si els enteníem. Nosaltres no sabíem ni què parlaven, perquè ens comunicàvem en català perfectament. Parlàvem millor el català que molts professors i el seguim parlant, però sovint et canvien de llengua. D'alguna manera, també s'encasella d'ignorant tota la gent negra o migrant que no entra dins l'hegemonia blanca.

L.M.: Ens qüestionen constantment la nostra identitat. Pel color de pell, automàticament, perceben que ets de *fora*, encara que visquis aquí o hakis nascut aquí. És molt important tenir en compte que la realitat de la comunitat negra és molt diversa i les identitats també. Hi ha experiències i realitats molt diferents, des d'una persona que ha nascut aquí i té la documentació reglada fins

a persones migrades que no denunciaran una situació de discriminació per por. Hi ha persones que no arribaran mai a SOS Racisme encara que vegin els seus drets humans vulnerats...

Hi ha situacions de racisme que es barregen amb el classisme i, alhora, no és el mateix ser dona negra que home negre.

L.M.: Classe, raça i gènere. Hi ha interseccionalitat. Pots estar empobrida pel fet de ser migrant i no tenir la documentació reglada. És una cadena, un cercle, tot està relacionat. Com a dona negra, a més, pateixes estereotips específics i hipersexualització. Però, alhora, pots ser migrada, musulmana o lesbiana, per exemple, i es van sumant motxilles. També cal tenir en compte que el model de bellesa ideal és blanc.

B.D.: Tampoc és la mateixa discriminació la que pateixo jo que la que pateix la meua mare, que és dona, negra i musulmana. En general, l'islam s'associa només a gent àrab, però a l'Àfrica Occidental també hi ha molta població musulmana. Quan la meua mare va començar a treballar amb el hijab, un dels encarregats li va dir que, si se'l posava, l'acomiadaria. Es va treure aquell mocador, però, afortunadament, quan el cap se'n va adonar, va dir-li que se sentís lliure de portar el que volgués.

El silenci d'una part de la societat davant d'actituds racistes també és una part important del problema?

L.M.: Igual que davant d'una agressió masclista, davant d'una agressió racista, tothom l'hauria de denunciar. Per molt que no em passi a mi, no puc permetre que passi. Angela Davis deia que Europa ja no és blanca, sinó que ha de ser antiracista, hem d'actuar. La lluita contra el racisme és una responsabilitat compartida.

Així mateix, l'ascens de l'extrema dreta a Europa, i per tant del discurs racista i xenòfob, també és responsabilitat de l'esquerra?

“ ”

Empreses i bancs, com el Santander, s'han constituït amb fortunes de l'esclavatge, també a Catalunya

Les polítiques públiques haurien de tenir una mirada antiracista, així com incorporen la mirada feminista

B.D.: Hi ha certa responsabilitat de l'esquerra, no es pot negar. Però, efectivament, és compartida. Cal una tasca important de sensibilització per adonar-se del que està passant. La meua mare diu que un dels problemes de l'esquerra és que està molt dividida. La dreta té el discurs ben travat, va més a la una. Penso que no s'ha de donar veu a aquest tipus de discursos, però se'ls ha blanquejat. La llei d'estrangeria la va aplicar el govern de Felipe González, que suposadament es diu Partido Socialista Obrero Espanyol, però que de socialista té el que jo tinc de blanc. Parlen que són el govern més progressista... *My ass!* No podem oblidar les devolucions en calent, avalades pel govern. Realment ets progressista o fas seguidisme del que havies criticat?

L.M.: El discurs racista, a més, afecta una part de la població que sovint no pot votar. L'esquerra també és responsable del que està succeint.

Recentment, el govern català ha desobeït el Parlament i no suspèn de sou i feina els policies que van perpetrar una agressió racista contra Wubi a Sant Feliu Sasserra. Com us impacta la impunitat policial? I en les persones que la pateixen?

L.M.: El fet que hi hagi impunitat demostra la voluntat de mantenir l'*statu quo*. A Espanya hi ha molta violència policial amb més incidència sobre les persones migrades i racialitzades. Els governs miren cap als Estats Units i lamenten el racisme que va posar fi a la vida de George Floyd, però neguen els assassinats del Tarajal [la mort per l'atac de la Guàrdia Civil d'almenys una quinzena de persones el 6 de febrer del 2014, quan intentaven arribar a Ceuta]. Entre els mossos d'esquadra opera la negació i l'encobriment, i, mentrestant, hi ha molts joves negres que estan patint i a qui ningú es creu si no es denuncia o hi ha una gravació.

B.D.: Caldria també especificar i definir què és exactament un delictes d'odi. Ara mateix, la per-

sona migrada que pateix una agressió pot pensar que el circuit judicial no tindrà efecte i directament no denuncia. Jo sempre dic que si Catalunya vol ser un estat, s'ha de posar fi a aquesta impunitat i a qualsevol brutalitat policial, sigui la de l'1-O o la que s'ha aplicat contra persones que no són blanques; vingui de la policia que vingui.

Hi ha un fil d'impunitat històrica. L'assassinat de George Floyd també ha despertat un debat sobre memòria històrica. La reparació de les comunitats que van patir el colonialisme és una assignatura pendent?

B.D.: L'eina més important de tota societat és l'educació, i encara tenim pendent poder parlar de tot. Poder parlar de quin paper va jugar Espanya en el colonialisme, en l'esclavisme, a l'Amèrica Llatina, a l'Àfrica... S'ha de revisar el passat per entendre per què s'ha despertat la flama en països que han estat colonitzats. Cal recordar que fa cinquanta anys Guinea Equatorial era província espanyola.

L.M.: Va ser una colònia fins a l'any 1968. Hi ha un vincle estret i això està silenciats, a les escoles no s'explica. Ha d'haver-hi voluntat política per reparar i demanar perdó per tot l'esclavisme dels pobles, també de les colònies de l'Amèrica Llatina. Molts diners de la revolució industrial provenen d'aquest passat esclavista. De fet, empreses i bancs, com el Santander, s'han constituït gràcies a les fortunes de l'esclavatge, també de famílies catalanes. Existeix encara, per exemple, la Fira d'Indians de Begur [té origen en l'espòli a Cuba, aprofitant la força de treball esclava], darrere de la qual hi ha el patiment de moltes famílies, però sembla que no sigui important, s'obvia. Jo soc de Guinea Equatorial i tinc una història que no s'explica. Cal un canvi cultural i educatiu.

Què caldria fer amb aquest passat? S'ha de recol·locar o destruir?

L.M.: A la CNAAE hi ha diverses sensibilitats, algunes advoquen per una reforma, altres per

una ruptura. Però la crua realitat és que tenim l'estàtua de Colom a Barcelona, que invisibilitza les violacions, l'espòli d'Amèrica i la fortuna que van fer molts gràcies al colonialisme. Mantenim un debat obert amb postures diverses.

Alhora que s'amaga la història, també hi ha una invisibilització de referents de la comunitat negra i afrodescendent?

B.D.: Ens ensenyen que la història és la dels blancs i com les grans potències es van repartir l'Àfrica, però no ens parlen del que era l'Àfrica abans de la colonització, d'Abissínia, de Mandekalu, que va ser un regne de l'Àfrica Occidental -Mali, el Senegal, les Guinees, Mauritània, Ghana... la costa. Aquesta història és important per entendre cap a on va el nostre món.

L.M.: Hi ha presència negra a la península Ibèrica des de fa segles, però allò negre es veu inferior a allò blanc i falten referents que obrin camí i es visibilitzin. Per una banda, hi ha molta riquesa a l'Àfrica i, per l'altra, aquí, moltes persones afrodescendents estan treballant en professions qualificades, hi ha molta gent preparada. Som un col·lectiu divers, però sempre et sents forçada a intentar demostrar les teves capacitats. Hem de treballar perquè els privilegis deixin de ser-ho.

Ningú neix racista, però sembla que alguna gent n'acaba aprenent. Què és fonamental per desaprendre'n?

L.M.: La legislació i les polítiques públiques haurien de tenir una mirada antiracista, així com s'incorpora la mirada feminista. Cal tenir en compte la perspectiva d'origen divers, sobretot a les escoles amb criatures migrades, que no es poden quedar pel camí. Cal posar en valor la diversitat, fer-la visible i entendre-la com una riquesa. Si aquesta perspectiva no es té, hi ha obstacles que comencen a barrar el pas a moltes persones des del principi de la seva vida. ●

contrast

El nudisme ha de tenir uns e

Llibertat o tranquil·litat

Joan de Lomas

Secretari del Club Català de Naturisme

Llibertat o tranquil·litat? Aquest és el dilema. Hi ha qui prefereix que les platges naturistes estiguin delimitades, que hi hagi separació entre els usuaris naturistes i aquells que opten per usar banyador, que prefereixen compartir l'espai només amb altres naturistes per evitar situacions incòmodes, per guanyar tranquil·litat, que els espais estiguin degudament senyalitzats per evitar-se problemes, per no haver de donar explicacions, perquè sigui el cartell qui s'expliqui.

Jo també prefereixo compartir l'espai amb altres naturistes, però no pas a canvi de la llibertat, no a canvi de ser encasellat i etiquetat, no a canvi de perdre la capacitat de decidir quin és el lloc i moment oportú per llevar-me la roba i gaudir de la natura, no a canvi que altres pensin i decideixin per mi.

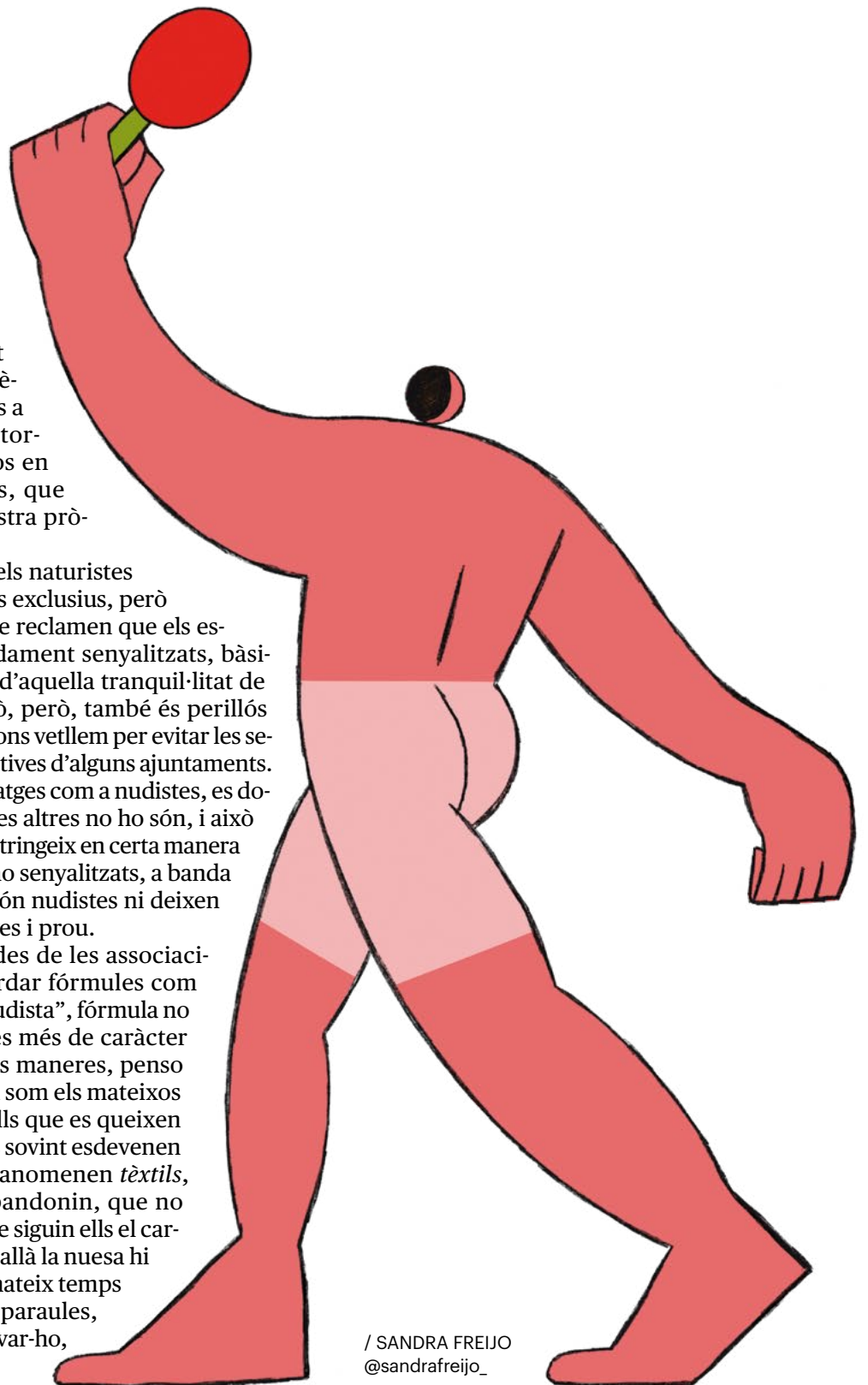
Aquells primers naturistes de finals dels setanta del segle XX cercaven indrets recòndits i aïllats per evitar-se, primer que res, ensurts amb les autoritats, per allunyar-se de les mirades d'una societat que, en general, considerava el nudisme una perversió. Estic segur que en la ment de molts d'aquests antics naturistes hi corria el desig que, amb el temps, la nuesa esdevingués quelcom natural, que arribés el dia de no haver d'amagar-se, que la seva opció fos acceptada per la societat, de poder compartir espais sense que això suposés cap escàndol. I de mica en mica, amb el pas dels anys, aquests indrets allunyats s'han anat apropant. La urbanització del litoral, la facilitat que dona internet per fer recerca d'indrets més tranquils, menys massificats, fan que les dues opcions de bany s'hagin trobat i avui en dia les platges mixtes siguin força freqüents al nostre litoral.

I això genera problemes de convivència? Al meu entendre, en general, no. Poden produir-se friccions puntuals. Sempre hi ha persones poc respectuoses i de tant en tant algú es queixa d'haver estat increpat, car encara hi ha qui considera la nuesa una immoralitat. Sens dubte, encara queda molt per treballar per part de les associaci-

ons naturistes i dels usuaris per assolir la normalitat plena, però no tindria cap sentit que ara que, vist en perspectiva de dècades, hi estem més a prop reculéssim i tornéssim a tancar-nos en nosaltres mateixos, que sol·licitéssim la nostra pròpia reclusió.

De fet, són pocs els naturistes que preferirien llocs exclusius, però una bona part sí que reclamen que els espais estiguin degudament senyalitzats, bàsicament per gaudir d'aquella tranquil·litat de què parlàvem. Això, però, també és perillós i fa que les associacions vetllem per evitar les senyalitzacions restrictives d'alguns ajuntaments. Quan s'etiqueten platges com a nudistes, es dona a entendre que les altres no ho són, i això genera confusió i restringeix en certa manera l'ús d'altres espais no senyalitzats, a banda que les platges no són nudistes ni deixen de ser-ho, són platges i prou.

Per evitar això, des de les associacions s'opta per acordar fórmules com "platja de tradició nudista", fórmula no restrictiva, ja que és més de caràcter informatiu. De totes maneres, penso que el millor cartell som els mateixos naturistes. I a aquells que es queixen que les seves platges sovint esdevenen ocupades pels que anomenen *tèxtils*, els diria que no abandonin, que no deixin d'anar-hi, que siguin ells el cartell que mostra que allà la nuesa hi és present i que al mateix temps els convidin, sense paraules, a acceptar-ho, a provar-ho, a normalitzar-ho. ●

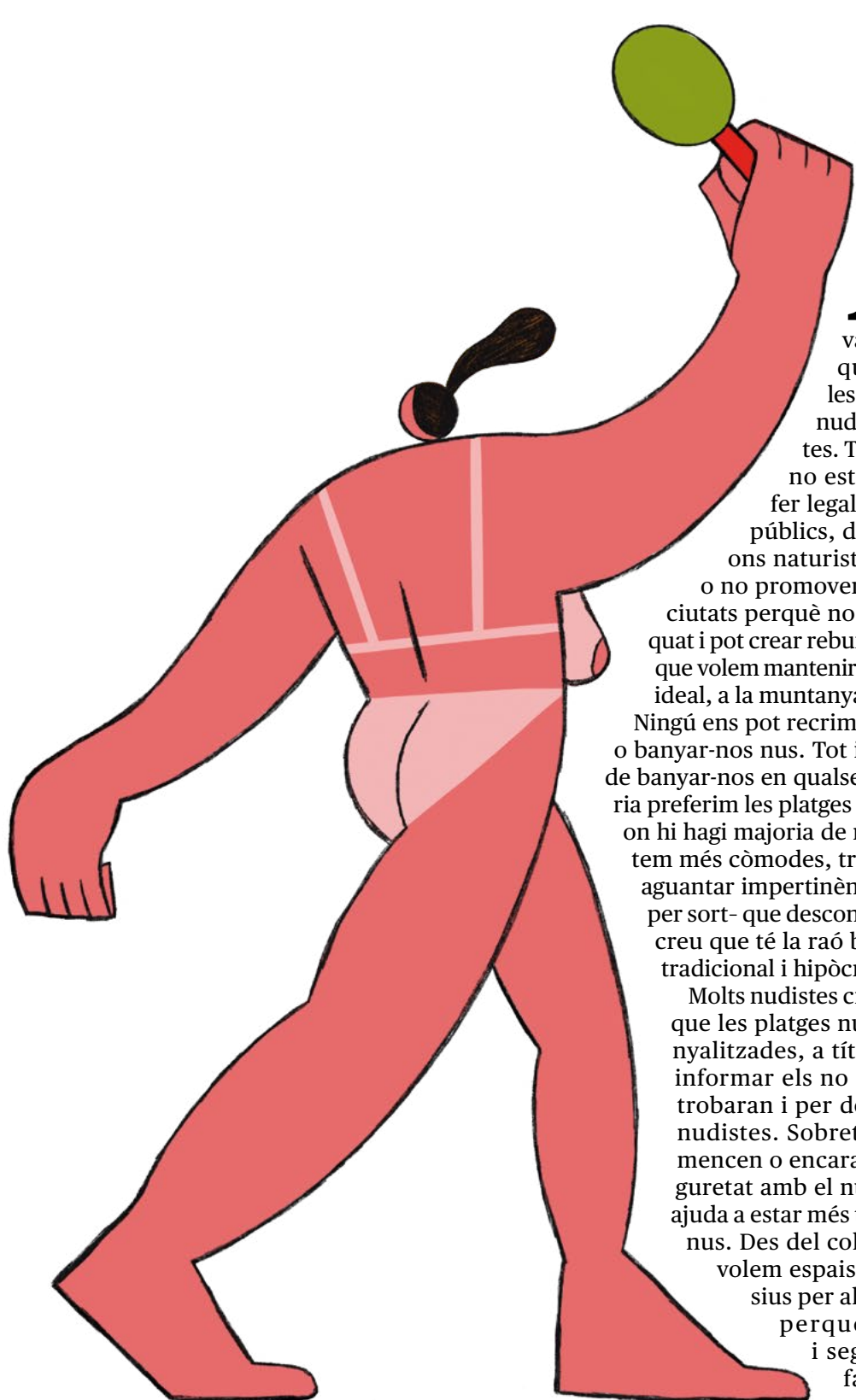
/ SANDRA FREIJO
@sandrafreijo_

espais restringits i protegits?

Senyalització informativa

Segimon Rovira Comas | @SegimonRovira

President de la Federació Naturista-Nudista de Catalunya
i del Club Català de Naturisme

Amb aquest escrit us vull explicar la meua opinió sobre per què cal senyalitzar les platges de tradició nudista o platges nudistes. Tot i que el nudisme no està prohibit i es pot fer legalment en els espais públics, des de les associacions naturistes no recomanem o no promovem el nudisme a les ciutats perquè no és el lloc més adequat i pot crear rebuig. Aquesta llibertat que volem mantenir ens és favorable, és ideal, a la muntanya, en rius o estanys. Ningú ens pot recriminar prendre el sol o banyar-nos nus. Tot i que tenim el dret de banyar-nos en qualsevol platja, la majoria preferim les platges de tradició nudista on hi hagi majoria de nudistes perquè estem més còmodes, tranquils i no volem aguantar impertinències de gent -poca, per sort- que desconeix la legislació i es creu que té la raó basada en la moral tradicional i hipòcrita.

Molts nudistes creiem que és millor que les platges nudistes estiguin senyalitzades, a títol informatiu, per informar els no nudistes que se'n trobaran i per donar seguretat als nudistes. Sobretot per als que comencen o encara no tenen prou seguretat amb el nudisme, un cartell ajuda a estar més tranquils a la platja nus. Des del col·lectiu nudista no volem espais restringits i exclusius per als nudistes. Primer, perquè no seria legal, i segon, perquè hi ha famílies mixtes en

què alguns membres fan nudisme i d'altres no. Això passa quan hi ha fills adolescents o en parelles en què un dels membres encara no gosa fer nudisme. En espais restringits aquestes famílies no hi podrien anar.

L'ideal seria que a tot arreu tothom es banyés i prengués el sol com volgués. Si hi hagués convivència, tothom podria veure la naturalitat del nudisme i la nuesa no seria tan tabú, ja que tothom la podria veure de prop amb naturalitat. Però la realitat és que això encara no és possible socialment i hi ha gent que encara es queixa si té nudistes al seu voltant. No tenen cap motiu per fer-ho i l'excusa dels nens és ridícula. La nuesa no és dolenta per als nens. El que sí que és dolent és una educació que inculqui que unes parts del cos s'han d'amagar, com si no fossin naturals. Però actualment, si no hi hagués platges nudistes, sinó totes lliures, el nudisme disminuiria, alguns nudistes no es trobarien còmodes i costaria molt més que gent nova comencés a fer nudisme a la platja. Per això molts nudistes defensem que cal mantenir les platges nudistes i senyalitzar-les per informar i donar seguretat. Però amb la senyalització no n'hi ha prou, cal respecte per al nudisme.

Com que nosaltres ens autolimitem a anar a les platges de tradició nudista, demanem que la resta de banyistes les respectin i no vagin a les platges nudistes si no volen fer nudisme. Hi ha famílies senceres o grups de joves en què ningú fa nudisme i a vegades, fins i tot, fan comentaris despectius sobre el nudisme en platges nudistes. Això és intolerable i de mala educació. No estem en igualtat de condicions. Si anem a qualsevol platja, a alguns ens recriminen, i a les platges de tradició nudista, fins i tot en llocs senyalitzats, alguns tenen la mala educació de criticar el nudisme.

Nosaltres no volem molestar ningú, només volem gaudir de la platja. Exigim que ens respectin i puguem gaudir de la platja nus. Tothom neix nu i la millor manera de banyar-se és nu. També és més higiènic, pràctic i còmode. Salut i nuesa! ●

pàgina oberta

Reivindiquem-les aquí també

Berta Pons Amiel i David Agustí Sabatés
Polítics

La justícia social no és un escenari rígid i estàtic que pugui assolir-se, sinó que es tracta d'un procés d'evolució constant, i les diferents lluites que la persegueixen van adaptant-se a les noves circumstàncies de cada moment, com seria el cas de les mobilitzacions que s'estan produint als Estats Units d'Amèrica arran de l'assassinat de George Floyd, víctima de la violència policial, i que estan tenint impacte mundial.

En primer lloc, i en relació amb les diferents reaccions a les mobilitzacions als Estats Units, cal destacar la lluita mediàtica per a donar significat a les protestes. Els sectors més propers ideològicament a Donald Trump (Fox News) focalitzen la seva atenció en els altercats violents de les manifestacions, cosa que invisibilitza encara més la comunitat negra i el missatge darrere d'aquestes, i que per tant no deixa de ser un comportament racista més. L'èmfasi en els components violents residuals serveix per a, posteriorment, poder justificar una resposta militaritzada a unes protestes que políticament no convenen al president republicà, que al novembre haurà d'enfrontar-se a les urnes per a la reelecció.

Durant la legislatura, en reiterades ocasions, s'ha acusat Trump de ser el president que més ha polaritzat la població americana, i titllar les protestes del moviment antiracista com a "grups radicals" i considerar-les un assumpte partidista i demòcrata no sembla que hagi de promoure la cohesió social. Trump fins i tot ha assenyalat governadors demòcrates i els ha acusat de dèbils pel fet de no haver "dominat les protestes". Tampoc no és casualitat que pressioni per a categoritzar el moviment *antifa* com a terrorista. L'estratègia discursiva de la violència i la por i la consegüent resposta militaritzada, l'anomenat *procés de securització*, és recurrent en Trump, i accions com les mencionades fins ara, però també mesures com el toc de queda o la intervenció de la Guàrdia Nacional, en són bons exemples. Malgrat això, i tal com exposen mitjans com la CNN o NPR, les protestes són generalment pacífiques i es copsen múltiples mostres de solidaritat, com punts de repartiment

/ UNDESGRACIATQUALSEVOL
@undesgraciat

d'aigua, menjar, mascaretes i desinfectants, així com un ambient festiu, però trist i amarg a parts iguals.

En la teoria de l'acció col·lectiva hi ha un concepte, la *massa crítica*, que fa referència al volum de persones que són necessàries per a transcendir els obstacles de la mobilització social, és a dir, el llindar que cal assolir perquè una lluita social pugui expressar-se i tingui opcions de ser escoltada. Les noves tecnologies han alterat el concepte de la massa crítica, no només perquè tenen la capacitat de facilitar la transmissió d'informació i la coordinació que permet mobilitzar-se, sinó també perquè, per aquest mateix motiu, han transformat la mobilització social en si: hem vist innumerable mostres de solidaritat a les xarxes socials, amb el #BlackLivesMatter o la publicació d'una foto negra, i totes ens hem apuntat a l'antiracisme. Però hi ha el gran risc que aquesta solidaritat es quedi tan sols en un antiracisme superficial, de postureig i, en definitiva, que busca l'aprovació social d'un entorn en què fins i tot grans corporacions com Uber, Nike o Zara es manifesten obertament com a antiracistes en un exercici exemplar de rentat de cara.

Una visió crítica i escèptica porta a plantejar-se quin tipus de manifestacions de solidaritat i lluita estem veient, tant als carrers com a les xarxes socials. Actualment, la massa crítica podria concebre's com aconseguir transcendir aquest antiracisme superficial i anar més enllà, i fer el que la comunitat negra està reivindicant: escoltar, aprendre, formar-se, donar veu i finançament (si es pot), ajudar a canviar el sistema i deixar de pensar-lo com una suma de casos aïllats; però també fer la feina de revisar els propis privilegis. Però una cosa és la solidaritat i l'altra és la pretensió de liderar la lluita i apropiarse-la, centrant l'activisme antiracista en la nostra persona tot i desconèixer completament la transversalitat de l'opressió i com aquesta trastoca la nostra quotidianitat, malgrat que tinguem la teoria força interioritzada. Seria força més constructiu consultar les persones racialitzades del vostre cercle i conèixer quines opressions han patit en el seu àmbit quotidià.

També és necessari replantejar-nos comportaments o assumpcions que donàvem per suposats sense ni tan sols haver-los qüestionat. El primer pas és assumir que, com a persones blanques, totes hem oprimat. No és res

personal, senzillament som les que a causa del sistema ens aprofitem del privilegi blanc, i per això mateix cal escoltar. Revisar els privilegis fa mal, i la reacció d'All Lives Matter ho corrobora. Aquesta segueix la mateixa lògica que el Not All Men, o la crida per un dia de l'orgull heterosexual, o advocar pel nom d'igualitarisme en comptes de feminisme. Per a simplificar-ho molt, el col·lectiu privilegiat es mostra ofès perquè per una vegada no se'l posa al centre del debat, mentre que la pregunta hauria de ser: "I què menys?". El moviment antiracista no està dient que només importin les vides de les persones negres, sinó que les està reivindicant i les està posant en valor, està reclamant el seu dret en un món racista que les ha oprimat, maltractat i assassinat sistemàticament.

Una altra acció important que podríem canviar de la nostra quotidianitat seria deixar enrere aquesta condescendència envers el racisme de les persones que es troben en el nostre entorn, adduint motius d'ignorància o d'edat, i corregir i fer pedagogia amb aquestes actituds, de la mateixa manera que hauria de fer-se amb actituds masclistes o LGTB-fòbiques. La condescendència envers aquestes actituds o el fet de treure-li ferro no deixa de ser un exemple flagrant del privilegi del qual les persones blanques gaudeixen, incloent-hi Catalunya, i també ho és comparar la brutalitat policial per motiu del color de pell amb la violència viscuda l'1 d'octubre de 2017. ●

“

Treure-li ferro a les actituds racistes no deixa de ser un exemple flagrant del privilegi del qual les persones blanques gaudeixen

Entre onades de sororitat

Carmen Argudo és una de les fundadores d'Adomar, la primera associació no mixta de dones de la mar al País Valencià / YESMINA MASCARELL

Les dones de la mar són moltes i diverses. No sempre conegudes, menys encara reconegudes. Elles tenen més clar que ningú què volen i com ho volen, i ho reivindiquen des de l'autoorganització

Yesmina Mascarell | @La_Directa

Al principi només hi havia algunes organitzacions de mariscadores gallegues. Elles van ser les pioneres a demanar una millora de la seua situació laboral i vital cap als anys vuitanta. Altres territoris del nord peninsular i altres oficis propis de dones les van seguir: xarxaires, empacadores, *neskatillas*... Reclamar els seus drets els va costar moltes enemistats, fins i tot al si de les seues organitzacions: les confraries de pesca. Va haver-hi persones que es van sentir amenaçades enfront d'aquest moviment, que, des que va començar, no ha retrocedit.

Arran d'aquesta onada de dones i amb la reacció habitual de les institucions d'aprofitar el moment, des del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació espanyol es crea, l'any 2010, la Xarxa Espanyola de Dones en el Sector Pesquer. Aquesta iniciativa -paradoxalment presidida per un home que alhora és director general d'Ordenació Pesquera i Aqüicultura del ministeri, Juan Ignacio Gandarias Serrano- pretén donar suport a les dones del sector a través de la celebració de congressos periòdics amb una participació política notòria, l'elaboració de diagnòstics amb estadístiques sobre ocupació i el foment de

l'emprenedoria femenina. Aquestes accions, tot i ser adients per a moltes d'elles i fomentar la difusió oficial, de vegades queden un poc lluny de la realitat d'un subsector que ni tan sols consta a les estadístiques no oficials.

Per la seua banda, les mateixes dones van sentir la necessitat de tenir més força i proposaren organitzar-se a escala estatal mitjançant l'Associació Nacional de Dones de la Pesca (Anmupesca). Aquesta, fruit d'un procés previ d'associacionisme i anys de lluita, es crea l'any 2016 amb la intenció de donar veu a les demandes conjuntes que afecten dones de distints territoris. Així, van alçant »

» la veu i organitzant-se al marge de tot, transformant les xarxes de pesca en xarxes d'apoderament i creient en elles com les úniques que poden representar-se a si mateixes.

Aquesta onada ha tardat, però també ha arribat a la Mediterrània. En els últims anys s'ha donat un creixement d'entitats no mixtes de dones de la mar als territoris de l'est peninsular. Les seues reivindicacions, però, són les mateixes: un reconeixement laboral i una valorització de la seua feina, invisibilitzada durant segles. A grans trets, existeixen tres grans associacions que, en alguns casos, n'abracen d'altres de més xicotetes creades anteriorment: l'Associació Andalus de Dones del Sector Pesquer (Andmupes) i l'Associació Catalana de Dones de la Mar, creades ambdues en 2018, i l'Associació Valenciana de Dones de la Pesca, creada aquest 2020. Argentina Bonmatí, promotora principal d'aquesta última i tècnica d'Anmupesca al País Valencià, assegura que dins la seua organització "cabem tot tipus de dones que es dediquen a alguna tasca relacionada amb la pesca; des de pescadores i secretàries de confraries fins a teixidores de xarxa, patrones i gestores de barca i, fins i tot, també científiques". "Totes construeixen, totes compten, si es tracta de sumar", afegeix.

Apoderament des de Gandia

Al País Valencià també hi trobem l'Associació de Dones de la Mar (Adomar), que neix en 2018 al port de Gandia com la primera associació valenciana no mixta. Actualment compta amb sòcies d'altres ports i forma part d'Anmupesca. Carmen Argudo és una de les seues fundadores i va ser-ne vicepresidenta en els primers mesos de vida: "A mi la mar em té enganxada. No es pot explicar, però m'encanta. És una feina molt dura, però jo no la canviaria per res. Ací la majoria de dones fem feina de pocera; això vol dir que ens encarreguem que la barca estiga a punt per a eixir cada dia, amb tota la paperassa, gestions del banc, contractes de la tripulació... A més, també venim al port cada dia per a ajudar a desempesca, encaixar i vendre el peix a la subhasta".

Argudo, a més, és àvia de tres criatures, a qui ha de cuidar sovint. També és cuidadora de la llar i encarregada de dues barques que gestiona coma a pocera ella sola. En una de les barques hi van el seu marit i el seu fill; en l'altra, el seu gendre. És bastant comú que els membres d'una mateixa família es dediquen

Al País Valencià hi ha l'Associació de Dones de la Mar, que neix en 2018 a Gandia com la primera entitat pesquera no mixta

és vicepresidenta de la Confraria de Pesca de Gandia, a qui representa sovint en reunions i actes, així com membre del recentment constituït Grup de Dones de la Federació Nacional de Confraries espanyola. "Açò és nou. A les confraries la majoria dels representants són homes. Ja era hora que al si de les nostres organitzacions pesqueres es consideraren les necessitats de les sòcies, que també en formem part", apunta Argudo, qui també és pescadora,

a l'ofici en tots els seus vessants: la sogra d'Argudo era venedora de peix i la seua filla ara és peixatera en un supermercat. Argudo també

però ara no pot eixir amb la barca tot el que li agradaria perquè la resta de feines que té no li permeten trobar temps per a anar a la mar.

"En realitat hi ha molt poques dones que pesquen -explica. Pescar i criar no és compatible. Jo vaig haver de fer molts esforços per a poder criar els meus fills. I mira, ja m'agradaria a mi eixir més, però ara em toca fer d'àvia... Què hi farem! Això és alegria, també". De totes les tasques que fa perquè funcione el negoci familiar, la de pescadora és l'única que cotitza

a la Seguretat Social; la resta ni tan sols estan remunerades.

A Sant Carles de la Ràpita parlem amb Maribel Cera, de família marinera, que s'ha dedicat a l'ofici de la pesca des que és una xiqueta

Si pugem un poc més al nord, trobem Maribel Cera, presidenta de l'Associació Catalana de Dones de la Mar. És patrona de barca a Sant Carles de la Ràpita, a les Terres de l'Ebre. De família marinera, s'ha dedicat a l'ofici de la pesca des que és una xiqueta. "La meua vida és la mar", diu Cera, la mare i l'àvia de la qual ja es dedicaven a vendre el peix que ells agafaven i també a apedaçar les xarxes, a cosir-les, a

És comú que els membres d'una mateixa família es dediquen als oficis de la mar / Y. M.

La consellera Teresa Jordà en un acte de suport a les dones pesqueres a Sant Carles de la Ràpita / Y. M.

fer-les, etc. “A ma casa encara tenim una fàbrica de fer xarxa. És un treball molt esclau”, comenta.

El seu port és un dels que compta amb més presència de dones xarxaires de tota Catalunya. Elles tampoc cotitzen; la seua feina és part del negoci familiar. “En la llotja està Anabel i està guai, perquè allà tots són homes-tots. Em fa molta il·lusió que hi haja una dona; ens donem suport mútuament. És la primera dona que dona els números. Per a la confraria és *ole, chapeau*”, s’enorgulleix Cera. “En el gel està la Nico, la primera dona

Tant poceres com xarxaires són dos oficis molt comuns entre les dones dels ports pesquers de Catalunya i del País Valencià

que ho fa. La fàbrica de gel sempre ha sigut d’homes. Que done el pas una dona és molt important, almenys per a mi”. Des de l’associació estan organitzant un curs d’adobadores de xarxes amb una escola nàutica per tal d’aconseguir un títol professional que les acredite. “Una de les coses que jo vull és eixa: que es reconega i cotitze, perquè això forma part de la pesca. Per exemple, el de les xarxaires -les dones que fan les xarxes a casa- és un treball que s’està perdent; en queden molt poques. El projecte que busquem és eixe, que

el paper de la dona de darrere siga important, també”, sentència.

Dignificant l’ofici

Tant poceres com xarxaires són dos oficis molt comuns entre les dones dels ports de Catalunya i del País Valencià. Cap d’aquests oficis està reconegut ni compta amb una categoria específica de cotització dins de l’Institut Social de la Marina en aquests territoris. Sí que ho estan, en canvi, en llocs com el País Basc i Galícia, on les *neskatilles* (ofici similar al de les poceres) i les *redeires* van aconseguir que en les seues comunitats autònomes els reconegueren i normalitzaren la professionalització. Actualment, segueixen demanant millores en els coeficients reductors d’edat de jubi-

lació i el reconeixement de malalties professionals, entre altres coses. “Ací encara estem lluny d’això, però totes han començat en algun moment. A poc a poc anem fent, cadascuna des del seu lloc i donant-nos suport entre totes”, emfatitza Argudo. Malgrat tot, elles segueixen fent camí unides, ja que, si per alguna cosa es caracteritzen les dones de la mar, és per eixa sororitat que les uneix, per saber-se especials i úniques en un món d’homes, però en el que cada vegada fan notar i valer més la seua presència. “Estem agermanades amb Adomar i volem organitzar unes jornades per a fer-nos més visibles a l’Estat espanyol, que vegem que també estem ací”, comenta Cera emocionada. Seguirem la seua onada de prop. ●

Bòsnia, un país esquinçat

L'Estat confederal sorgit dels acords de Dayton viu en una 'pau freda' quan es compleixen 25 anys del genocidi de Srebrenica, enmig de constants disputes partidistes i una creixent corrupció política

Ricard González | @RicardGonz
Banja Luka, Sarajevo

Com cada 11 de juliol, centenars de persones -la majoria víctimes i les seves famílies- es van congregar al memorial de Potocari, a Srebrenica, per commemorar l'aniversari del darrer genocidi ocorregut a Europa. Aquest no ha estat un any més, ja que es compleix un quart de segle de la massacre. Tanmateix, l'assistència va ser menor de la prevista, probablement a causa de les limitacions provocades pel coronavirus. Les ferides d'aquella guerra, tan cruel com solen ser-ho tots els conflictes civils, continuen sense cicatritzar a Bòsnia i Hercegovina. Avui dia, encara ningú no ha demanat perdó a les víctimes. És més, els responsables de l'assassinat a sang freda de més de 8.000 homes i de les violacions i abusos de milers de dones són considerats, per una part de la societat bosniana, herois.

"És molt difícil tenir veïns i gent que es passeja pel poble amb pòsters de Mladic, de la seva cara i que diuen: 'Gràcies per alliberar Srebrenica'", va explicar al diari *The Guardian* Suhra Sinanovic, membre de Mares de Srebrenica, una ONG que lluita per recuperar els cadàvers de les víctimes i que es faci justícia amb els perpetradors. Ratko Mladic, líder de les forces paramilitars serbobosnianes, va ser l'arquitecte del genocidi. Ell, juntament amb Radovan Karadzic, el líder polític serbobosnià, va ser condemnat pel Tribunal Penal Internacional per a l'Antiga Iugoslàvia (TPII) a cadena perpètua.

A les faltes del turó de Potocari hi ha enterrats els 8.372 cossos identificats i recuperats de les 95 fosses comunes que s'han descobert fins ara. A nivell de terra hi ha les tombes provisionals d'aquells de qui només s'han trobat algunes restes i estan a l'espera del sepeli definitiu. En total, encara hi ha prop de 1.700 persones desaparegudes, i la seva recerca continua.

Al centre de Sarajevo, un humil però magnífic museu situat a l'última planta del període austro-hongarès immortalitza amb detall els fets d'aquell fatídic juliol de 1995. Explica com milers de bosnians -ciutadanes de religió musulmana- es van

congregar al pavelló de l'ONU a Srebrenica per demanar protecció als cascos blaus holandesos davant l'avenç de les tropes sèrbies; com Mladic, en un vídeo, prometia als civils que no els passaria res i els demanava que se separessin homes i dones; com els soldats holandesos, temerosos, se'n van rentar les mans, i els dies següents es va dur a terme una orgia d'execucions, tortures i violacions. Una salvatjada que els líders europeus, després de la Segona Guerra Mundial, van conjurar-se perquè no es tornés a repetir mai més.

El temps congelat

A Banja Luka, la capital de la República Sèrbia de Bòsnia, costa molt trobar la bandera estrellada de l'Estat bosnià. Davant el Parlament de l'entitat autònoma onegen una vintena d'ensenyes, totes elles tricolors, exactament iguals que l'oficial a Sèrbia -l'Estat veí. Sembla com si a Bòsnia el temps i les ments s'haguessin congelat fa un quart de segle.

A les faltes del turó de Potocari hi ha enterrats els 8.372 cossos identificats i recuperats de les 95 fosses comunes

La pandèmia de la COVID-19 va provocar un instant de cooperació mai vista entre els líders de les diverses comunitats

Kada Hotic,
de l'Associació de Mares
de Srebrenica i
Žepa, preguntant
davant la tomba
del seu fill
al memorial de
Potočari (municipi
de Srebrenica)
/ CARLOS
CASTRO

Les elits han continuat embrancant-se en disputes i bloquejant les institucions. La duresa de la pandèmia del nou coronavirus va provocar un instant de cooperació mai vista entre els líders de les diverses comunitats, però va ser una simple treva i no un canvi real de dinàmica.

Miroslav Dodik, el representant serbi a la presidència tripartida de Bòsnia -cada vuit mesos van rotant un serbi, un croat i un bosnià, els tres grans grups ètnics-, no reconeix que el que va passar a Srebrenica fos un genocidi. La narrativa que sosté, i la que aprenen els infants serbobosnians a les escoles, és que Srebrenica va ser una més de les massacres que van succeir durant la guerra. A més, asseguruen que les xifres de morts estan inflades.

Recentment, Dodik va amenaçar de proclamar la independència de la República Sèrbia com a conseqüència d'una desavinença en el repartiment de competències. “Nosaltres creiem en Bòsnia. La independència és només l'última opció si es continuen violant els acords de pau de Dayton, que establien una confederació”, afirma Radovan Kovacevic, un assessor de Dodik. El nacionalisme serbobosnià creu que la comunitat internacional està donant suport a un procés de centralització engegat per la població bosniana, que constitueix poc més del 50% del cens.

Després de la guerra no es va produir una reconciliació, i ara es viu més aviat una situació de pau freda. “A les escoles de cada grup ètnic s'ofereix una visió diferent del que va passar a la guerra. No hi ha una narrativa conjunta”, lamenta Jovan Divjak, un militar jubilat director d'una ONG en l'àmbit educatiu. Respecte a la persecució legal dels responsables de crims de guerra, la justícia avança lenta. “El TPII només va jutjar els peixos grossos. A la República Sèrbia, la justícia investiga molt lentament. I sovint els acusats escapen a Sèrbia si són serbobosnians o a Croàcia si són croats, i difícilment els extradeixen”, lamenta l'investigador Hikmet Karcic.

Només una petita part de les refugiades van poder tornar a les seves llars un cop acabat el conflicte.

Per exemple, moltes supervivents de Srebrenica, que ara s'ha convertit en un poble de majoria sèrbia, continuen vivint en camps de refugiades a la ciutat de Tuzla. Més de dues dècades després, la neteja ètnica s'ha consolidat. “Més del 90% dels habitants de Sarajevo ara són bosnians, mentre que abans els serbis eren quasi un terç”, lamenta Divjak, un serbobosnià venerat pels habitants de Sarajevo pel seu rol de general fidel en la defensa de la ciutat davant de les tropes sèrbies. Tanmateix, a tot arreu és possible trobar minories de l'altre bàndol. “La meua família va decidir tornar a Banja Luka. Quan vam reobrir la mesquita va haver-hi moltes tensions i la policia ens va haver de protegir, però ara ja fem vida normal. Molts dels meus amics de l'escola són serbis”, explica Tarek, un jove bosnià amb una barba llarga, amb un toc més hipster que salafista.

“Dayton va ser útil per frenar la guerra, però no ho ha estat per construir un estat”, es queixa Halid Genjac, secretari de l'SDA, el principal partit bos-

El nacionalisme serbobosnià creu que la comunitat internacional avala una centralització bosniana del país

El recent veto de l'Estat francès a una ampliació de la UE als Balcans amenaça de perllongar la situació d'estancament

nià. “Totes les decisions importants requereixen el consens dels representants dels tres grans grups. Funcionaria si hi hagués bona fe, però els serbis i els croats utilitzen el dret a vet per bloquejar l'Estat. Volen que sigui disfuncional, debilitar-lo, per poder escindir-se”, sosté Genjac, un veterà polític que va formar part de l'equip negociador bosnià a Dayton.

L'entitat autònoma croatomusulmana, que juntament amb la República Sèrbia compon l'Estat bosnià, no està exempta de disfuncions. Per exemple, la ciutat de Mostar, la tercera del país, no celebra eleccions municipals des del 2008 per falta d'acord entre croates i bosnians sobre la llei electoral. “No és cert que els croats ens vulguem escindir. El que volem és poder triar els nostres representants. Per exemple, el membre croat de la presidència rotatòria, Zeljko Komsic, va ser triat amb els vots de la majoria bosniana. Fins i tot hi ha alguns càrrecs electes pretesament croats que no ho són!”, rebla Damir Dzeba, diputat de la ciutat de Mostar pel partit nacionalista croat HDZ.

Frustrades per les contínues disputes partidistes i la corrupció política, un creixent nombre de ciutadanes de les diverses ètnies es mostren alienades per la política i pessimistes sobre el futur del país. Cada any emigren milers de joves, i des del final de la guerra el país ha perdut mig milió d'habitants. “La participació a les eleccions ja no arriba ni al 50%. La gent no creu possible canviar l'elit política del país perquè el sistema electoral afavoreix els partits nacionalistes, que, a més, s'han blindat amb una densa xarxa clientelar”, sosté Tania Topic, una analista resident a Banja Luka.

Sovint s'ha presentat l'entrada a la Unió Europea com la fórmula ideal per superar els conflictes de sobirania a Bòsnia. Tanmateix, el recent veto de l'Estat francès a una ampliació als Balcans amenaça de perllongar la situació d'estancament que viu el país balcànic. “No crec que esclati una nova guerra. Ningú no la vol, però tampoc es pot descartar del tot. El futur de Bòsnia és una incògnita”, conclou Topic. ●

La història d'una poma

La COVID-19 ha posat en evidència la dependència de l'agricultura italiana respecte a la mà d'obra estrangera, enmig d'abusos laborals i pressions de les grans distribuïdores

Sara Manisera | @SaraManisera
Saluzzo

Entre fileres de fruiters infinites, entre la vall del Po i la vall de Varaita, als peus de la serralada de Monviso, la natura no espera. I malgrat que als supermercats, també al desembre, es poden comprar nabius -importats de Xile i Guatemala-, és a principis de juny quan aquestes saboroses baies arriben a la maduresa a Itàlia. Mores, gerds, groselles i maduixes... Fruïtes petites i delicades que requereixen mans igualment petites i ràpides. “Has de fer la collita ràpidament. En cas contrari, perds el producte. Si és massa tou o abonyegat, la Gran Distribució Organitzada (GDO) no se l'emporta”, retrona la veu de Michele Ponso, de 52 anys, mentre camina entre presseguers, dins la seva finca agrícola a Lagnasco. Cada any, Ponso confia en mà d'obra estrangera provinent de la Xina, Romania, Albània, Mali i Costa d'Ivori per a la collita. Enguany, però, amb la COVID-19 i les fronteres tancades, els temporers han quedat bloquejats a l'estranger o a altres regions italianes. La crisi sanitària ha posat en evidència la relació de dependència: “És innegable, el sector hortofructícola se sustenta en la mà d'obra estrangera, almenys des de fa vint anys. Sense ells, l'agricultura s'atura”, afirma Ponso.

Segons la federació agrícola Coldiretti, el 2019, unes 370.000 persones de 155 països treballaven als camps, estables i hivernacles de tota Itàlia: la comunitat més present és la romanesa, seguida de la marroquina, l'índia, l'albanesa i la senegalesa. Es tracta d'un eixam silenciós d'homes i dones -sovint invisibilitzades- que realitza una feina fonamental, malgrat els salaris baixos i les condicions sovint degradants.

Per temes culturals, de benestar i salarials, durant les darreres dues dècades, la població italiana ha preferit la feina a l'oficina o a les fàbriques i ha abandonat gradualment l'agricultura i el camp. Però amb la COVID-19, la caiguda del turisme i el consegüent tancament de nombrosos negocis, les italianes han respost a la crida de nombroses empreses agrícoles, en crisi per l'absència de mà d'obra. A l'anunci de Michele Ponso, en menys de 48 hores van respondre

més de 400 persones. En va contractar una quarantena: vint per al magatzem i vint per a la collita. Totes italianes i totes residents a un radi de cent quilòmetres. Arriben al matí amb cotxe i se'n van al vespre, de manera que es resol el problema de l'allotjament. “Són persones joves que han perdut la feina en sectors com el turisme, la restauració o la cultura”, explica l'agricultor.

Senyors de la fruita

Per comprendre els complexos mecanismes que regulen la cadena de subministrament, hem escollit un dels districtes punters en fruites i verdures del nord d'Itàlia: Saluzzo. Aquí hi ha les multinacionals de la fruita que exporten a Alemanya, l'Aràbia Saudita, l'Índia i Nova Zelanda. Aquí tot està perfectament organitzat i ordenat. Gràcies al negoci fruïter, als anys vuitanta i noranta, les famílies es van construir xalets amb piscina al costat de les antigues masies, ara en runes. Només els

noms dels municipis revelen una memòria camperola enterrada pels èxits de l'agroindústria: Villa Trinad, Salto Grande, San Jorge, Arroyito... Noms de ciutats argentines agermanades amb aquests pobles del Piemont. Des de la segona meitat del segle XIX fins a la segona postguerra, la pagesia piemontesa va escollir el camí de l'emigració. Com l'avi de Michele Ponso, que va emigrar a l'Argentina el 1905 i va tornar el 1920 amb prou diners a la butxaca per comprar unes hectàrees de terra. “Què et diria avui el teu avi sobre com es produeix la fruita?”, preguntem a Ponso, que avui gestiona 120 hectàrees, amb una facturació de deu milions d'euros. “Em diria que no és just. La lògica que mou la Gran Distribució Organitzada (GDO) és l'exasperació de l'estètica. Per què he d'encerar una poma? Per què he de llençar un préssec o una poma si té una taca o una picadura d'un insecte?”.

A pocs quilòmetres de la finca de Ponso, ens trobem amb un altre empresari, considerat el rei de les pomes a la zona: Marco Rivoira, de 47 anys i amb tres generacions a l'esquena. El grup Rivoira Spa -que a més de la producció agrícola i la comercialització de fruites també controla les fonts d'aigua Eva- factura 120 milions d'euros anuals i sosté 2.500 llocs de treball directes i 2.000 d'indirectes. El 65% del seu volum de negoci es basa en les exportacions. “Hem apostat per la tecnologia i la innovació”, afirma. I és veritat: plaques solars, carretons automàtics amb radiofreqüència, infrarojos i ultrasons per a les pomes, torres de refrigeració de 36 metres d'alçada i apps per seguir la mercaderia lliurada en temps real.

Rivoira no és un pagès que treballa la terra, és un emprenedor orgullós de la seva filosofia empresarial. En una visita guiada en una de les fàbriques més modernes del món, explica com funciona la cadena de subministrament de poma. “El que mengem al gener o al febrer és el que es va recollir al setembre”, explica. La fruita la recullen entre el setembre i el novembre. Les tones de pomes les entreguen a l'establiment i s'emmagatzemen en una enorme sala frigorífica durant vuit, nou o deu mesos, en un ambient controlat, fins que el mer-

El 2019, unes 370.000 persones provinents de 155 països treballaven als camps, estables i hivernacles de tota Itàlia

El grup Rivoira Spa factura 120 milions d'euros anuals i sosté 2.500 llocs de treball directes i 2.000 d'indirectes

Cada any, per la collita, a Lagnasco, l'empresari Michele Ponso fa servir jornaleres migrants: de la Xina, Albània, Romania, Mali i Costa d'Ivori / ARIANNA PAGANI @Arianna_Pagani_

cat les requereix. Les pomes venen fotografiades 24 vegades amb infrarojos, i les que tenen petits defectes o picadures són rebutjades. Finalment, s'envasen, es carreguen en camions o en vaixells i s'envien a tot el món.

El poder de la GDO

En teoria, no hi ha res de dolent, en aquest model: les explotacions agrícoles tenen ingressos i segueixen dins el mercat. No hi ha cap contraindicació? De fet, són les mateixes empreses les que les expliquen. “A Itàlia hi ha quatre o cinc grups de Gran Distribució Organitzada, i el mateix nombre a Europa. Són els únics a comprar. La recerca desenfrenada del preu més baix i la pròpia conveniència han degradat l'agricultura italiana. Són els que dicten el preu i les condicions del contracte”, afirma Rivoira. D'aquesta manera, un camió carregat de pomes surt de Saluzzo, recorre 1.500 quilòmetres i arriba a Alemanya. Si allà, al control de producte, en cinc caixes en troben un 2% amb picadures, el fan girar cua. El camió torna a fer 1.500 quilòmetres, els envasos i les pomes es llancen a les escombraries i un altre camió torna a sortir per fer de nou la distància. “Si a tu no et sembla bé el sistema, ells compren la fruita a un altre lloc”, continua l'empresari. Un règim gairebé monopolista d'unes cadenes de distribució amb enormes xifres de facturació -el 70% de la població italiana fa les seves compres dins de la GDO. “La culpa també és nostra”, admet Rivoira,

“produïm massa i això crea una desproporció entre oferta i demanda”. Fins i tot Igor Varrone, de 43 anys, director de la Confederació Italiana de Pagesos, ho confirma: “Els empresaris haurien d'unir-se, crear una marca forta, garantir les bones condicions dels treballadors, tenir una quantitat definida de pomes o préssecs i un cert tipus de qualitat. En fer-ho, es pot tenir més poder de negociació amb la GDO”.

Els treballadors, exactament. Si segons el conveni col·lectiu provincial el preu per hora hauria de ser de 7,20 euros, la realitat és una mica diferent. En els darrers dos anys, segons dades del sindicat Flai-Cgil de la província de Cuneo, els contractes han augmentat un 50%, però encara es manté l'explotació laboral i les irregularitats de manera generalitzada. El contracte se signa, però l'acord es tanca sobre el terreny. Els salaris oscil·len entre els 4,5 i 5,5 euros l'hora. Una part és legal i la resta s'entrega en sobre, sense declarar. “No he vist mai més de divuit jornades reconegudes al salari *regular*, un nombre inferior al realment treballat”, explica Virginia Sabbatini, coordinadora del Caritas Presidium de Saluzzo.

“Segurament l'empresari de la fruita ha perdut estatus social i econòmic, però en els darrers anys jo he vist molts treballadors dormint al carrer o en cartrons, que és una cosa molt diferent. Si es respectessin els contractes, aquests treballadors estrangers de temporada també podrien establir-se, llogar una casa i potser fins i tot més italians estarien dispo-

Els salaris oscil·len entre els 4,5 i els 5,5 euros l'hora. Una part és legal i la resta s'entrega en sobre, sense declarar

Sense un salari just i un servei d'intermediació efectiu i capaç d'equilibrar la demanda i l'oferta, s'accentuen les asimetries

sats a treballar al camp”. En canvi, sense un salari just i sense un servei d'intermediació efectiu i capaç d'equilibrar la demanda i l'oferta de feina, l'únic que s'accentua són les asimetries. I Igor Varrone conclou: “La cadena de subministrament ha de convertir-se en una cadena de valor per a tothom. Si no és així, seran el primer i l'últim a pagar-ho, és a dir, el consumidor i el treballador”. ●

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

★ CERVESA DEL ★

MONTSENY

ARTESANA

La **Directa** utilitza els serveis de

foli verd

gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

FEMINICIDIS I QUARANTENA A COLÒMBIA

Des del gener de 2020 han mort assassinades més de 265 dones pel fet de ser-ho. Ja s'ha superat la xifra de tot l'any anterior

L'anàlisi de Berta Camprubí | @bertacamprubi
Periodista

Dues mil cinc-centes dones assassinades pel fet de ser-ho en els últims sis anys a Colòmbia. Aquesta dada fa referència als casos reportats, als cossos trobats -sencers o desmembrats-, a les dones a qui les seves famílies han pogut enterrar. A Colòmbia, un país en guerra -alguns dirien des de la invasió espanyola, altres des de les revoltes camperoles i les FARC-EP des de la dècada dels seixanta del segle XX-, un dels grans drames és el de les persones desaparegudes. La xifra de víctimes de desaparició forçada és àmpliament coneguda: 80.000 persones. I de les 3.800 persones desaparegudes durant l'any 2019, com a referència més recent, 1.570 són dones. Quantes d'elles deuen haver patit violència sexual, tortura, empalament o assassinat per la seva condició de dona és impossible de saber, perquè no han deixat rastre.

Dos mil cinc-cents feminicidis reportats, en augment cada any, però amb una vertiginosa corba ascendent en el que portem de 2020, la major part dels mesos del qual s'han viscut als territoris colombians en una no massa estricta quarantena degut a la pandèmia de la COVID-19. Dues-centes seixanta-cinc dones van ser assassinades durant l'any 2019, xifra que només en els primers cinc mesos d'aquest any ja s'ha igualat. La sotstinent de la policia nacional Anlly Pérez va ser assassinada per impacte de bala per la seva parella, el també sotstinent Jeisen Orozco, l'1 de juny. El 7 de juny, a cops i ganivetades, fou assassinada pel seu company Elida Amanda Pérez, a San Agustín, Huila. Al Carib colombià va morir de bala l'advocada i defensora de drets humans Pierangelly Hugueth Henríquez el 9 de juny. Yudi

El subjecte feminicida en les morts a mans de sicaris se subdivideix en dos, el que paga per matar i el que prem el gallet

Fernanda Pérez i quatre dones més van ser assassinades el 16 de juny en diferents punts del país.

Cinquanta-quatre feminicidis i 13 feminicidis en grau de temptativa en aquest darrer mes de juny. Quaranta-quatre de les dones assassinades eren de zones urbanes, 10 de zones rurals. Almenys 17 eren mares. Dues eren dones transsexuals. Catorze han mort en mans de la seva parella actual, dues en les de la seva exparella i, atenció, 14 dones han estat assassinades per un sicari. Sí, el de sicari és un ofici comú a Colòmbia. El subjecte feminicida en aquests casos se subdivideix en dos, el que paga per matar i el que prem el gallet. Vint-i-sis de les 54 dones van ser assassinades amb arma de foc, 14 amb arma blanca, 3 amb les mans de l'agressor. La majoria van ser assassinades a casa seva, en l'esfera privada. Tres dels cossos van ser trobats a la vora d'un riu. Una en un abocador. Una altra en una pradera.

L'estudi exhaustiu dels casos està recollit al butlletí de juny de 2020 *Vivas nos queremos*, de l'Observatori de Feminicidis de Colòmbia, una eina construïda per la Xarxa Antimilitarista Feminista. Aquest i molts altres col·lectius del país estan apostant per declarar una "emergència nacional

per feminicidis". "És més que urgent declarar aquesta emergència, és un deute històric amb les dones, les seves supervivents i comunitats. Des de l'any 2017 s'ha mantingut, mes rere mes, la tendència creixent amb els seus victimaris homes en context de relació de poder desigual, explotació, dependència o control armat territorial", denuncia el butlletí.

Sigui perquè ha tingut més ampliació mediàtica o sigui perquè efectivament ha patit un augment, la violència cap a les dones, social i institucional, ha sigut una de les grans protagonistes del debat públic durant la pandèmia. Un dels casos que l'ha posat en flagrant evidència ha estat el d'una nena indígena de l'ètnia embera d'onze anys segrestada i violada per set soldats de l'exèrcit colombià el 21 de juny. Si la notícia ja va causar prou indignació, la imputació als acusats per part de la fiscalia d'un delictes per "accés carnal abusiu", i no violent -com moltes advocades han exigint-, ha delatat el caràcter patriarcal de les institucions colombianes i ha fet sonar les alarmes dels feminismes a escala nacional i internacional.

Feminismes que acusen de la greu situació de vessament de sang femenina dues crisis superposades: el neoliberalisme i la pandèmia. "Els feminicidis sobrepassen els mòbils individuals d'odi i menyspreu -que sens dubte hi són presents- per evidenciar allò estructural, sota les economies il·legals i el model econòmic", interpreta el butlletí de la Xarxa Antimilitarista Feminista. "Potser les guerres que lliuren els barons i els homes en armes té treva, però la guerra contra les dones sembla no tenir-ne", conclou el document. ●

Assemblea General

Dimecres 16 de setembre, 18.30 h

La Comunal
(Riera d'Escuder, 38, Barcelona)

/ ICHRAQ BOUZIDI
@ichraq.bouzidi

Les dones es dibuixen

Una nova generació d'artistes visuals marroquines, nascuda entre els anys 90 i 2000, il·lustra la realitat de les dones nord-africanes i la dona a conèixer via xarxes socials

Clara Macau | @claramacau

Ichraq Bouzidi (Casablanca, Marroc, 1989) és una arquitecta reconvertida en artista visual que recupera, als seus dibuixos, les figures de la societat marroquina tradicional. “El meu art és el mirall de la meua vida, passada i present. Les dones que dibuixo són mares, germanes, veïnes... del meu entorn a Casablanca i formen part de la meua identitat nord-africana”, explica. Va estudiar a Bèlgica i va dirigir una petita empresa dedicada a l'arquitectura i el disseny gràfic fins que es va enamorar de la tècnica de la il·lustració. Com la jove il·lustradora Maha Chiadmi i l'artista i dibuixant de còmics reconeguda arreu del món Zainab Fasiki, retrata la realitat social, sovint ambivalent, de la dona marroquina.

“Els meus pares van voler que estudiés arquitectura perquè ser artista no era una professió seriosa”, explica. Després de deu anys fent d'arquitecta, i amb la idea de donar-se una nova oportunitat, es va traslladar a Dubai (Emirats Àrabs), però al principi no n'estava convençuda: “Em va costar deixar Casablanca i viure en una ciutat que, amb gratacels ben alts i un urbanisme pesant, percebia com una societat fragmentada i alienada”, relata.

L'aposta li va sortir bé, i avui combina la tècnica de la il·lustració amb el collage, l'art conceptual, la pintura i l'escultura. Amb una mirada delicada i tendra cap a la infància, recrea els escenaris de la vida a Casablanca. La figura femenina és protagonista de gran part de les seves peces, i també els costums marroquins que ha viscut des de petita. Els seus personatges vesteixen gel·laba, babutxes i tàqiyya, les dones llueixen els tatuatges de henna amb el símbol protector de l'ull, beuen sopa bissara que compren al carrer i celebren el Ramadà.

“Estic intentant crear una col·lecció de records d'infantesa i memòries col·lectives del passat inspirada en les persones que he conegut. Tot el que es veu a les meves peces són com *souvenirs* de memòries que comparteixo amb altres marroquins de la generació dels anys noranta”, explica. Bouzidi pensa que la joventut nord-africana es troba en una cruïlla de camins entre els valors tradicionals i els occidentals. “És un xoc d'identitats que mereix una reflexió, i jo ho faig a través de l'art. Són anys d'obertura i debat, intercanvi i replega- »

» ment, en un marc multicultural que, voldria pensar, pot ajudar a formar identitats noves i globals”.

Lluitar contra els tabús des d'internet

Com Bouzidi, la il·lustradora Zainab Fasiki (Fes, Marroc, 1994) també va deixar de banda la seva professió d'enginyera mecànica industrial quan va veure que la seva visió artística podia contribuir a obrir camins a les dones. Fasiki és més crítica amb la seva cultura d'origen i ha triat el camí de l'activisme feminista arran d'experiències que l'han trasbalsat. “Fa uns anys, hi va haver una agressió a una noia en un autobús al Marroc. Jo també he viscut assetjament sexual a la via pública i fins i tot he patit control familiar. Al meu país hi ha una cultura patriarcal on el que no és *haram* (prohibit) és *hshouma* (tabú) i hi ha molts aspectes de la vida de les dones de què no es parla: la sexualitat, les identitats de gènere o la llibertat religiosa”, exposa.

L'any 2018, Fasiki va viatjar fins a Madrid per presentar l'exhibició “Hshouma” a l'espai Matadero, un projecte que transita entre l'art digital, la novel·la gràfica, la narrativa i la il·lustració. Realitzada en tres idiomes (anglès, francès i dàrija, el dialecte àrab del Marroc), la proposta parla del cos, la sexualitat, la discriminació, la violència i la llibertat, i va tenir un recorregut

internacional –es va veure, també, a París i a Tòquio. També dirigeix la residència Women Power a Casablanca per ensenyar art a les nenes i noies joves, i publica les seves obres a editorials de tot el món, inclosa la reconeguda Gallimard. Aviat presentarà al mercat espanyol una obra que retrata la dona amaziga.

En col·laboració amb la comunitat d'artistes de Marràqueix Queens Collective, Zainab Fasiki va llançar una plataforma educativa oberta on compartia els tabús de la societat marroquina acompanyats d'il·lustracions. “Mostro dones despulades, cosa que és un gran tabú, representades per figures femenines hieràtiques. Són així perquè no tenen vida, estan controlades pels mitjans de comunicació i la societat”, explica l'artista.

“Quan tenia dinou anys, em vaig dibuixar despulada per primera vegada. Va ser una mena de teràpia. Volia oblidar les mirades que abocaven els homes sobre mi cada dia, la ràbia que em feia no poder conduir un cotxe... Dibuixar dones nues es va convertir en un acte de resistència i, finalment, en la meua signatura, el meu estil i la meua manera d'explicar el que pateixen

Zainab Fasiki va presentar l'exhibició “Hshouma” a l'espai Matadero de Madrid, un projecte que transita entre l'art digital, la novel·la gràfica, la narrativa i la il·lustració

Cos sense complexos, de la col·lecció “Hshouma”, publicat per Massot Editions / ZAINAB FASIKI @zainab_fasiki

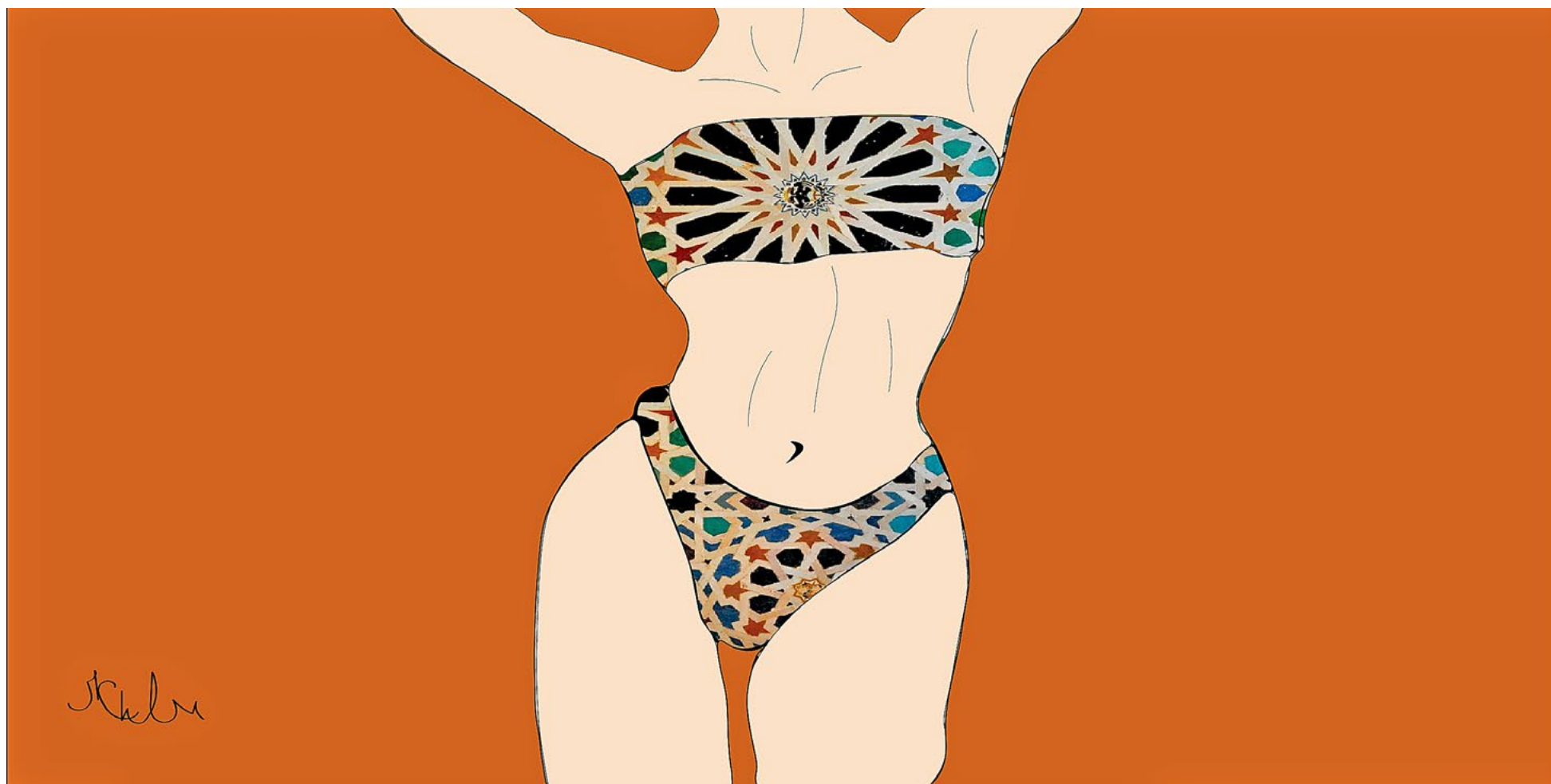
les dones en un país musulmà”, declara Fasiki. “Realment, és cert que els homes tenen més desitjos i s’han d’autocontrolar? Les dones no en tenim, de desig? No tenim ulls, també?”, s’interroga, “però no demanem a cap home que es tapi a la platja!”.

La professora d’Estudis Àrabs Contemporanis de la Universitat de Granada, Carmen Garratón, va dedicar un article al treball de Zainab Fasiki. Garratón subratlla que la feina de la dibuixant és hereva del treball d’altres artistes, com Leila Slimani, que s’han servit de l’art de la il·lustració “per denunciar la hipocresia que hi ha al Marroc entorn de la sexualitat”. “El que és nou”, apunta, “és el paper de les xarxes socials en la difusió i la materialització del projecte. L’espai digital, com diu l’estudiosa Belén Zurbano, permet que les dones passin de víctimes a indignades proactives que elaboren discursos en la societat global actual”.

El 2019, amb una trajectòria professional internacional que ha portat l’artista a presentar la seva obra a tot el món, Fasiki va veure aviat que les dones musulmanes al món occidental patien un altre tipus d’objectivització. “El feminisme em va ensenyar a odiar el hijab i el nicab, però aquest punt de vista també es pot utilitzar per discriminar la dona. En aquesta guerra de mentalitats, opto per defensar l’humanisme i la igualtat. Cap dona mereix ser menyspreada pel fet de portar més o menys roba”, va publicar al seu compte d’Instagram.

“Déu meu, una dona nua!”

Maha Chiadmi (Kenitra, Marroc, 2001) només té divuit anys i ja s’ha interessat per l’obra de Zainab Fasiki. “Se l’ha anat coneixent, al Marroc, com l’artista que pinta dones despulades. Però és molt més que això. El cos és art. No necessàriament ha de tenir una connotació sexual”, declara. Chiadmi estudia Empresariales però li encanta dibuixar. Té un compte d’Instagram on publica treballs d’il·lustració que mostren dones nues dibuixades a partir de patrons que imiten la *zellige*, un mosaic tradicional marroquí que prové de la ciutat de Fes i que s’esmalta en colors llampants.

/ MAHA CHIADMI
@maha_chiadmi

/ MAHA CHIADMI
@maha_chiadmi

“No soc una activista feminista; no tinc vincles amb cap associació, tampoc. Senzillament, em sembla natural expressar-me com ho faig”, diu Maha Chiadmi

La jove il·lustradora, com Bouzidi o fins i tot Fasiki, no renuncia als valors de la seva cultura. La darrera, malgrat la seva denúncia oberta al masclisme de la seva societat, inclou a les seves peces elements típicament marroquins, com el vestit tradicional o símbols que al·ludeixen a la Festa del Xai. Chiadmi fins i tot ha creat una il·lustració dedicada a la dona amaziga (“en honor de la meua àvia”, diu), i la mostra empoderada lluint el *wusham* o tatuatge tradicional i el *khit errouh* damunt el cabell. Una pràctica, diu Chiadmi, que avui és *haram* i està mal vista. “Tracto de parlar de mi mateixa i de la bellesa que és en tots nosaltres. Prenc elements que em són familiars i els converteixo en peces artístiques. Soc una dona i tracto de combatre aquest tabú que s’associa al nostre cos per demostrar que també hi ha un cervell darrere. El cos és natura i el combino amb els elements que he vist naturalment

a la meua societat, malgrat que, actualment, també pateixin censura”, explica.

Quan va començar, era molt reservada a l’hora d’ensenyar les seves peces. “La meua mare sempre deia: ‘Déu meu, dones nues! Què és això?’”. I jo no gosava ensenyar-ho a ningú perquè pensava, i encara ho penso, que hi ha persones que no tenen la maduresa per entendre segons què. No soc una activista feminista; no tinc vincles amb cap associació, tampoc. Senzillament, em sembla natural expressar-me com ho faig”, afirma. A diferència de Zainab Fasiki i Ichraq Bouzidi, aquesta jove artista està concentrada en els seus estudis i només fa petits encàrrecs informals. Però li agradaria fer una línia de samarretes i pensa que, potser, la seva formació en el sector dels negocis la pot ajudar a trobar-hi una sortida comercial. ●

malal·letra

Un passet més enllà hi ha l'abisme

El relat d'Irene Colell Matamala | @iralai_

És tardor acabada d'estrenar. El sol encara té color d'estiu i us ve de gust espremer els dies de platja que queden. Fa dies que dieu de veure-us i la visita del vostre amic de Londres precipita la quedada.

Et fa il·lusió tornar a estar junts, a la platja, amb l'olor de mar. És l'escenari en què us vau conèixer. T'al·lucina aquest petit port del Maresme on en Seba té la seva barqueta. I haver vingut a fer-la petar mentre ell fa veure que l'arregla amb una pega artesanal que porta en un pot. Et fa riure veure'l amb la pega acabada de fer a la mà. Amb ell els plans sempre són originals. I a més, entre vosaltres, també hi és en Sèrik, el fill d'en Seba, que creix a passos de gegant.

Una mica més enllà, a pocs metres d'on sou, hi ha un tobogan de colors. T'hi fixes perquè el petit no para de mirar-lo. T'agafa la mà i et dirigeix cap allà. I tu busques l'aprovació del seu pare amb la mirada.

Us apropau al tobogan a ritme d'infant petit de cames curtes. És de plàstic i està buit per dins, com aquells de Pinyon de quan éreu petites però en gran. Un cop al davant, l'arxiu de la teva memòria s'activa, com si apareguessin els hashtags #infància #tobogan. T'agafa un impuls automàtic. En les teves fantasies, agafaries l'infant i el posaries ben amunt de tot. I un cop havent lliscat, tornaries a fer el mateix i riurieu tots dos. "Més, més, en vull més!", et diria el petit. I en Seba i en Charly us mirarien de lluny, amb el millor dels seus somriures.

—Déjalo que haga él! —et diu el seu pare.

La teva imaginació s'atura de cop, i la teva atenció baixa cap a en Sèrik i el seu ritme lent. Us acosteu al tobogan a poc a poc fins que s'hi aguanta tot sol i, arrapat a la paret, va dirigint-se cap a l'escala. Et quedes a prop. Amb el seu peuet, puja un esglaó. Para i et mira amb ulls clars i rodons. Riu. I torna a baixar una micon. Repeteix la seqüència i s'atreveix a pujar un esglaó més. Baixa.

/ ALBA DOMINGO
@albadoba

T'agrada la cara que posa quan sents que arriba al límit de la seva confiança, com explora el moviment i, a poc a poc, es va arriscant una mica més. El seu moviment sembla un mantra en espiral. Et mira, riu, lentament. A dalt de tot, quasi a punt d'arribar a la part més alta del tobogan, et mira amb tot el cos i riu al veure que li queda poc per poder-se tirar. Però decideix no avançar més. Baixa un cop més i no vol continuar pujant. Li ofereixes la mà i torneu a poc a poc cap al seu pare.

En pocs segons, l'atenció li canvia i torna a jugar amb els cubells fent formes a la sorra. Els adults tornen a les seves converses, en Seba arregla la barca. La platja es va buidant de gent a mesura que el dia s'esgota.

Passen els dies i et quedes amb el record de l'experiència actiu. Com quan mires una pel·li bona i la notes uns dies a dins. Com si hagués entrat per la part posterior del teu cervell per quedar-s'hi una miqueta.

Que fort. Els límits. Explorar els límits. La intuïció. Posar l'atenció en ell ha canviat l'experiència en si. Mmm... com més present. Autoritat interna del petit.

Notes al pit com t'inspira l'experiència viscuda i et preguntes: com podria ser més com ell? Sovint, quan no entens el món que t'envolta, et remets a la infància o a les plantes. Sortir del patró des d'on et sembla que és més fàcil viure certes experiències et fa por, com si en tu hi hagués una espècie de fidelitat a repetir allò que has après. Però et baralles amb les ganes de rebentar totes les lògiques aristotèliques. T'imagines un exèrcit d'infants conquerint tots els tobogans del món. Tensió al coll. En un segon, el teu cervell ha trencat amb totes les convencions i ha creat un món que es descombreix a ell mateix a cada tombar de carrer. Un passet més enllà, t'espera l'abisme. ●

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

LA REPARTIDORA
Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Torreta de Miramar 1 baix 3, Benimaclet (València) - larepartidora.org

Alberg cooperatiu
Educació Ambiental
Ecoturisme
Desenvolupament Rural

la pastora

Informació i reserves:
www.lapastora.coop
+34 637 29 65 85
info@lapastora.coop

MENÚ DEL DIA

al KOP DE MÀ
cuina casolana
opció vegetariana
preus populars

C/Riego 4
SANTS

ressenyies

De lectura obligatòria

Xavier Diez | @herodot10

En el camp del periodisme, un dels factors que marquen diferència és la figura del corresponsal, amb criteri i vocació, que se submergeix en una realitat aliena i aporta profunditat. Alba Sidera, periodista que exerceix la corresponsalia a Roma, compleix les condicions. Tracta de reflectir en extensió i intensitat allò que el dia a dia i la limitació de caràcters impedeix compartir. I ho tradueix en un llibre que ens ajuda a comprendre l'enrevessada política italiana.

Aquest és un llibre sobre el feixisme, arran del mandat de Matteo Salvini, un polític ambiciós, format a la Lliga Nord i que reivindica la figura i l'estil de Mussolini. Tanmateix, Salvini és la part visible de les diverses mutacions que s'han viscut a la societat italiana al llarg de les darreres dècades, amb el blanquejament del feixisme i la normalització del seu discurs. Resulten colpidores algunes anècdotes de la narradora vinculades a persones sofisticades i hospitalàries que surten de l'armari feixista basant-se en una bar-

reja entre la nostàlgia d'un passat falsificat i el ressentiment respecte a l'administració d'una crisi que ha trinxat les expectatives de les classes mitjanes i populars.

De la lectura en destacaria, per significatiu, aquells elements que expliquen la creació del marc mental que ha preparat l'italià mitjà a acceptar el feixisme com a un corrent falsament innocu. No és aliè a un berlusconisme que, mitjançant el seu imperi televisiu, ha estupiditzat diverses generacions i les ha preparat per deixar-se manipular molt abans de les *fake news*.

Itàlia sempre marca tendències. I l'experiència de Salvini, que pot tornar si fracassa la precària aliança actual entre els *grillini* i les restes del naufragi del Partit Demòcrata, ens mostra una perillosa combinació del vell feixisme i la nova ultradreta identitària, on es mesclaria el neoliberalisme de Steve Bannon amb el conservadorisme catòlic. Aquesta és una lectura obligatòria, no només per saber què passa a Itàlia, sinó què s'està coent al continent europeu. ●

LLIBRE
Feixisme persistent.
Radiografia de la
Itàlia de Matteo
Salvini
Alba Sidera
Editorial Saldonar
Barcelona, 2020
280 pàgines

El nou cavall de Troia

Elena Maravillas | @elena.maravillas

Diu Hachemi que "la realitat és un llibre al qual busquem sentir". No tinc altres paraules per descriure el que l'autor recull en la seva primera novel·la no autoeditada. Si tot és un relat, llavors, qui l'explica? *Cosas vivas* és una reflexió sobre la literatura i el poder de narrar, però el relat s'enrereix amb el contacte amb una realitat amb la qual no conjuga, conformant, tal com el mateix autor assenyala, un thriller laboral.

Al més pur estil de Bolaño, viatgem amb uns amics -joves, homes, madrilenys, de classe mitjana- al sud

de l'Estat francès per descobrir els horrors de la indústria alimentària. Amb el llibre de Hachemi penetrem fins als llocs més perversos d'un capitalisme atroç sense edulcorants per presenciar el secret del seu èxit: l'exploració d'allò que està viu.

Cosas vivas és un artefacte polític més efectiu que un míting, un pamflet o un programa. Un objecte en aparença innocent que descobreix la seva perillositat a mesura que les diferents capes discursives van prenent presència. Una granada de mà, com un llibre de butxaca. ●

LLIBRE
Cosas vivas
Munir Hachemi
Periférica, 2019
160 pàgines

Homenatge a les escriptores del boom llatinoamericà

LLIBRE
El coloquio de las
perras
Luna Miguel
Capitán Swing
2019
176 pàgines

Susana Vázquez Badia | @sumazigh

Boom llatinoamericà: moviment literari de la dècada dels seixanta i setanta que va donar renom a alguns escriptors joves hispanoamericans a escala internacional: Gabriel García Márquez o Carlos Fuentes, per exemple. Cap dona en formava part. On eren les dones escriptores aleshores?

Luna Miguel (Alcalá de Henares, 1990) és escriptora i editora. En aquest assaig, reivindica vida, obra i pensament de dotze escriptores hispanoamericanes, ahora que fila el sistema patriarcal misogin

que les va fer desaparèixer del mapa. També hi inclou cartes que els escriu, amb què ens regala el seu univers literari i el diàleg íntim que estableix amb cadascuna d'elles.

Pita Amor, Rosario Ferré o Elena Garro són alguns noms que comparteixen espai en aquest catàleg d'absències escrit des de la ràbia i el desig de fer justícia. Un pas ferm per fer renéixer escriptores lluitadores, precursoras i prodigioses en molts àmbits; no només literaris, sinó també comunitaris, feministes i/o acadèmics. ●

/ ANNETTE
HORNISCHER
@annettehornischer

Kate Brown,
periodista experta en
ciència i tecnologia

El dissabte 26 d'abril de 1986, la central nuclear de Txernòbil va patir el pitjor accident ocorregut mai en una d'aquestes instal·lacions. A causa del sobreescalfament del reactor número 4, l'hidrogen acumulat al seu interior va explotar, cosa que va produir un gran incendi i que milers de partícules radioactives s'escampessin per aquesta població situada al nord d'Ucraïna. La pluja radioactiva, que va obligar a evacuar 130.000 persones, es va estendre per l'ex-Unió Soviètica i el 40% del continent europeu. Kate Brown (1965), periodista nord-americana que havia estudiat l'impacte de la indústria nuclear, va traslladar-se ràpidament a la zona per conèixer els efectes sanitaris i socials de l'accident. Fruit de remenar arxius i amb l'ajuda de testimonis, Brown ha pogut desmuntar les falsedats que les autoritats van difondre arran de la catàstrofe. A *Manual de supervivència* (Capitán Swing, 2019) ens explica l'horror d'un episodi que, segons aquesta professora de ciència i tecnologia a Massachusetts, hauria de servir per canviar la manera de viure i relacionar-nos amb el medi ambient.

“Encara ens arriben aliments contaminats de Txernòbil”

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

Quan t'interesses per l'accident de Txernòbil?

El 2013 vaig publicar un llibre, *Plutòpia*, en el qual parlava de les primeres fàbriques que van acollir producció de plutoni. Mentre analitzava la radioactivitat que desprenien, vaig certificar que els residents que vivien al voltant d'aquestes plantes -ja fossin els agricultors a Sibèria o a l'oest nord-americà- patien les mateixes malalties. Si vaig anar a Txernòbil va ser per investigar si l'accident havia provocat efectes similars.

Oficialment, hi va haver 54 morts i 6.000 persones amb leucèmia, però altres informes parlen de més víctimes. Quines xifres teniu?

Només a Ucraïna es documenten 35.000 dones que van perdre els seus marits per malalties derivades de l'accident. Això sense comptar infants, dones, homes solters i altres col·lectius dels quals no es van difondre dades concretes. Va ser amb motiu del trentè aniversari dels fets que un portaveu del govern va confessar que almenys 150.000 persones havien perdut la vida només a Ucraïna, un dels tres països afectats, perquè ni Rússia ni Bielorrússia encara no han publicat cap recompte oficial.

Trenta-cinc anys després, encara es detecten seqüeles?

Cada any augmenten les taxes de càncer de tiroides i les malformacions en els nadons, que són sis vegades superiors a la mitjana europea. Un estudi independent reflecteix que els infants de la regió tenen un reduït nombre de leucòcits, plaquetes i hemoglobina, amb trastorns en el sistema immunitari i, a causa dels nivells de cesi-137 a la sang, alteracions en l'aparell digestiu i els pulmons. La majoria també presenten un coeficient intel·lectual inferior al de la resta de nens europeus.

I a la resta d'Europa, com ens ha afectat?

Encara ens arriben aliments contaminats. Sobretot formatge fresc, llet, bolets i fruites tan diverses com els gerds, els nabius o les groselles, que surten d'allà i van a parar al mercat internacional.

Per què les grans potències van ocultar la gravetat de l'accident?

Sabien que creixeria l'oposició ciutadana a l'energia nuclear. Per això membres de l'Agència Internacional de l'Energia Atòmica (AIEA) van ajudar els funcionaris soviètics a minimitzar el desastre. Eren conscients que, si es feia pública la seva magnitud, es presentaria una bateria de plecs que posaria contra les cordes la indústria nuclear.

A *Manual de supervivència* denuncies que a l'accident de Fukushima es van repetir errors similars. També es van manipular les dades?

No sols això. Les autoritats van trigar mesos a admetre que tres reactors s'havien fos i que havien traslladat bombers a la planta sense cap protecció. També van rebutjar els informes que palesaven l'alta contaminació dels aliments i la radiació a la qual havien estat exposats els instituts propers, on molts adolescents han contret càncer de tiroides. Com va passar a l'URSS, el Japó va prioritzar l'orgull nacional i l'economia enfront de la salut i la seguretat.

A Txernòbil encara hi viuen un milió llarg de persones i la vegetació és abundant. La radioactivitat va dissipant-se?

La contaminació difereix segons la zona, però a les més afectades la majoria de residents presenten greus malalties, mentre que els animals i insectes tenen mutacions. Fins que no es descontamini de l'isòtop cesi-137, poden passar 320 anys, i quant al plutoni, es calcula que uns 240.000.

Quines analogies observes entre Txernòbil i la pandèmia de la COVID-19?

En tots dos casos se'ns presenta un “enemic invisible” i, com va passar amb els supervivents de Txernòbil, experimentem angoixa i molta incertesa. Hauríem d'adonar-nos que no estem al marge del món exterior i que, si cuidem el medi ambient, ens cuidarem a nosaltres i a la comunitat. ●

“A Fukushima també es va prioritzar l'orgull nacional i l'economia enfront de la salut i la seguretat”